

Filosofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

ČLENSTVÍ VE STUDENTSKÝCH SPOLCÍCH

Magisterská diplomová práce

Adéla Kalčáková

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Sloboda

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje. Práce má 165 084 znaků.

V Olomouci dne 21. června 2017

Adéla Kalčáková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Zdeňkovi Slobodovi za odborné vedení práce a cenné rady. Dále také Mgr. Monice Bartošové za konzultaci tématu a připomínky k jeho zpracování. Poděkování patří také všem komunikačním partnerům za jejich výpovědi.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá členstvím ve studentských spolcích. Hlavním cílem práce je zjistit, jaký význam má členství ve spolku pro dotazované členy. Dalším cílem je prozkoumat, jak členství ovlivňuje jejich každodenní životy, jak souvisí s jejich individuální identitou a kolektivní identitou spolku jako skupiny. Dále se výzkum zabývá jejich motivací pro vstup, aktivismem a hédonismem. Za tímto účelem byl uskutečněn výzkum formou pozorování a hloubkových rozhovorů. Získaný materiál byl následně analyzován metodou zakotvené teorie. Z výzkumu vyšlo, že členství ovlivňuje jejich každodenní život a je součástí jejich identity.

Klíčová slova

Studentské spolky, individuální identita, kolektivní identita, každodennost, aktivismus, hédonismus

Abstract

This diploma thesis discusses membership in student associations. The main goal of the thesis is to expose what meaning does the membership has for the examined members of given associations. The next goal is to examine how the membership affects their everyday lives and how it relates to their personal identity and to the collective identity of the association as a group. The research also deals with their motivation to enter a student association, with activism and hedonism. For this purpose, there was made a research in a form of observation and understanding interviews. The analysis of the collected data was based on the method of grounded theory. The results lead to a conclusion, that membership affects the members' everyday life and it is a part of their identity.

Key words

Student association, personal identity, collective identity, everyday life, activism, hedonism

OBSAH

Úvod.....	1
1 Studentské spolky.....	3
1.1 Motivace.....	5
1.2 Současné poznatky.....	6
2 Perspektiva zkoumání.....	8
3 Vývoj zkoumání skupin.....	9
3.1 Chicagská škola.....	10
3.2 Birminghamská škola.....	12
3.3 Studium skupin v rámci kulturních studií.....	13
3.4 Postsubkulturní teorie.....	14
3.5 Postmoderní přístup k subkulturám.....	14
4 Postmodernismus.....	16
5 Metodika.....	18
5.1 Pozorování.....	18
5.2 Hlubkový rozhovor.....	19
5.2.1 Výzkumné otázky.....	20
5.3 Zakotvená teorie.....	20
5.4 Studentské spolky v Olomouci.....	21
5.5 Výzkumný vzorek.....	23
6 Každodenní život.....	25
6.1 Životní styl.....	25
6.2 Životní styl mladých lidí.....	26
6.3 Angažovanost.....	27
6.4 Tři časové kategorie.....	30
6.5 Pracovní a mimopracovní čas.....	31
6.5.1 Studium.....	32
6.5.2 Spolek.....	32
6.6 Prolínání povinností.....	33
6.6.1 Spolek a studium.....	33
6.6.2 Spolek a práce.....	34
6.6.3 Spolek a osobní život.....	35
7 Já jako člen.....	37
7.1 Individuální identita.....	37
7.1.1 Identita pro sebe a identita pro druhé.....	38

7.1.2 Popis sebe sama.....	39
7.1.3 Strach z izolace.....	41
7.1.4 Únik.....	42
7.2 Individualismus	42
7.2.1 Svoboda výběru.....	44
7.2.2 Konzum všeho.....	45
7.2.3 Mít něco navíc.....	45
7.2.4 Sebezdokonalování.....	47
7.3 Odbočka k pojetí práce.....	49
7.3.1 Pracovní budoucnost členů studentských spolků	51
8 Já jako skupina	54
8.1 Sdružování.....	56
8.1.1 Komunita.....	56
8.2 Kolektivní identita.....	57
8.2.1 Soudržnost skupiny	58
8.2.2 Sdílení.....	60
8.3 Sociální kapitál.....	61
9 Aktivismus	64
9.1 Slacktivismus.....	65
9.2 Popularizace tématu	65
9.3 Aktivizace studentů	66
9.4 Předání zkušeností.....	67
9.5 Boj za práva.....	67
9.6 Možnost něco změnit.....	68
10 Hédonismus.....	70
10.1 Zábava	70
10.2 Kulturní akce	71
Závěr.....	74
Seznam literatury.....	77
Seznam pramenů	80

Úvod

Významy, které přikládají lidé svým činnostem, jsou důležitým tématem kulturních studií. V současné době je důraz kladen na to, že každý jedinec vidí tento význam v něčem jiném a nahlíží na svět svou vlastní optikou.

V minulosti byla kultura brána jako jeden celek, od něhož, jakmile se jedinec nebo skupina odliší, stane se její pojetí menšinové. To ale dnes už neplatí, protože jedinci se mohou definovat svým vlastním způsobem. Jako přirozená a univerzální byla brána kultura dominantní a ti, kteří se s ní obtížně identifikovali, se snažili tuto hegemonii¹ přeformulovat. Dominantní kultura ale nikdy není homogenní a má spoustu vrstev a ti, kteří se neztotožní s dominantní kulturou, nemusí vždy mít potřebu být přímo v její opozici, ale najdou si mezi těmito vrstvami vlastní prostor. Z toho důvodu bylo potřeba redefinovat tento pojem. Místo jedné dominantní kultury se začalo mluvit o více kulturách. (Hall, Jefferson 2006: 5-6)

V tomto duchu můžeme podle Sarah Thornton (1996) dominantní kulturu přirovnat k dnešnímu mainstreamu² nebo masové kultuře. Pyšňáková a Hohnová (2010) uskutečnily výzkum na dnešní mládeži a ukázaly, že jedinci nejsou jen pasivními konzumenty, ale jsou aktivní. Vymezení se oproti něčemu tedy není pouze záležitostí malých skupin, ale všech, a to z důvodu plurality současné společnosti.

Cílem této práce je přiblížit, jaký význam má členství ve studentských spolcích pro dnešní mladé lidi. Členství ve spolku ovlivňuje jejich život přinejmenším v tom, že mají možnost se sdružovat a aktivně se podílet na zlepšování studentského života, mají-li k tomu motivaci. Hlavní otázkou tedy je: Co pro členy studentských spolků znamená členství? Dalším záměrem je popsat, jakým způsobem členství ovlivňuje jejich identitu a každodenní život.

Inovativnost tématu vidím v tom, že promítám vybrané kulturní teorie na jedné součásti života nynějších aktivních studentů a rozšiřuji poznatky o tématu. Navíc výzkum týkající se konkrétně členství ve spolcích v rámci Filozofické fakulty Univerzity Palackého

¹ Podle Hebdige (1991: 16) hegemonie odkazuje k situaci, ve které má aliance jistých sociálních skupin mít „totální společenskou nadvládu (autoritu)“ nad podřízenými skupinami ne pouhým donucováním nebo nucením vládnoucích myšlenek, ale „vítězstvím a vytvořením souhlasu, tak aby síla dominujících tříd vypadala jako legitimní a přirozená.“

² Poukazují také na nejasnost pojmu mainstream a potřebu jej aktualizovat.

doposud nebyl uskutečněn. Tato práce také okrajově přibližuje motivace členů pro vstup do spolků, což může být prospěšné pro pochopení tohoto procesu.

Není zde prostor pro popsání všech v současnosti aktivních spolků a jejich charakteristik. Záměrem je popsat, jaké to je být jejich členem. Spolky v Olomouci se neustále mění – vznikají nové a nynější zanikají, což je dalším důvodem, proč jejich konkrétní specifikace není potřebná. Na druhou stranu je ale členství fenomén, který zůstává stejný i při této dynamice střídání konkrétních spolků.

Práce není striktně dělena na teoretickou a praktickou část, ale obě jsou provázány. První kapitola popisuje, co studentské spolky jsou a jaké výzkumy byly zatím uskutečněny. Druhá kapitola upřesňuje perspektivu, ze které je téma zkoumáno a navazuje vývojem zkoumání skupin v rámci sociologie a kulturních studií. Výzkumům subkultur je věnována pozornost z toho důvodu, že mapují poznatky ohledně sdružování mladých lidí od počátku 20. století až po současnost. Následuje popis postmodernismu, který podává informace o stavu dnešní společnosti, ve které zkoumaní členové spolků žijí.

Za tímto teoretickým úvodem následuje specifikování použitých metod, které spadají do kvalitativního výzkumu. Sběr materiálu proběhl formou pozorování a rozhovorů a materiál byl analyzován formou zakotvené teorie.

Z výzkumu vyšlo pět hlavních tematických celků, které byly doplněny popisnými informacemi o členech spolku a jejich angažovanosti. Prvním z těchto celků je každodennost a její pojmání zkoumanými členy s důrazem na to, jak své členství vnímají a jak členství ovlivňuje jejich každodenní život. Pozornost je zaměřena na jejich životní styl a čas, který stráví spolkovými činnostmi, kterým každý člen spolku věnuje odlišné množství času a také tento čas jinak vnímá v kategoriích pracovního či mimopracovního času.

Druhé téma se zaměřuje na individuální identitu členů a je provázáno s teoriemi o individualismu. Dotázaní členové popisují sami sebe v rámci skupiny a také svůj vlastní rozvoj, který nastal díky členství ve spolku. Následuje pojetí jejich identity jako skupiny s odbočkou k přiblížení komunity a sdružování obecně. Angažování ve spolku může být vnímáno také jako možnost něco změnit ve společnosti a aktivně se podílet na jejím přetváření. Aktivismu je věnována samostatná kapitola, která ukazuje na to, jak se členové snaží zasáhnout do fungování společnosti, ve které žijí. Závěrečná kapitola se věnuje významu členství z jiné perspektivy a popisuje ho jako hédonismus.

1 Studentské spolky

V perspektivě kulturních studií nebylo téma českých studentských spolků zatím zpracováno a ani odborná literatura neposkytuje popis aktuálního stavu. Až na výjimky³ je tomuto tématu věnováno ve vědeckém světě velice málo pozornosti. Existuje několik diplomových prací, nicméně ty zkoumají téma z jiného pohledu než z kulturního. Za zmínku však stojí práce Jakuba Kočí (2015), která je sice psána ze systémového pohledu, ale mimo jiné mapuje současný stav studentských spolků na vybraných českých i zahraničních univerzitách. Další diplomové práce se zaměřují většinou na konkrétní spolek a jeho fungování, nebo pohlíží na tyto aktivity z pohledu marketingu, ekonomie nebo pedagogiky. Existuje také několik prací popisujících studentské spolky z historického hlediska.

Konkrétní situace v Olomouci se týká pouze jedna diplomová práce, která mimo jiné nastiňuje existenci několika spolků v roce 2014. Zabývá se situací, jak v Olomouci a v České republice obecně, tak i v zahraničí. Zuzana Jandásková z Pedagogické fakulty UP zkoumá téma z pedagogického pohledu, analyzuje studentské spolky a podává návrh na vytvoření nového spolku v Olomouci.

Po uvedení přehledu dosavadního výzkumu přejdeme k vyjasnění terminologie. Členové studentských spolků jsou v první řadě studenty, tedy převážně příslušníci současné mladé generace. Do kategorie mládeže podle sociologů (např. podle Tučka 2003) patří lidé do minimálně 29 let. Různí autoři nastavují hranice odlišným způsobem a je obtížné určit přesné věkové rozmezí této kategorie. To souvisí s dnešním „kultem mládeže“, podle kterého jsou mladí lidé ti, kteří se být mladými cítí. Tato hranice je značně posunutá od minulých dob z důvodu prodloužené školní docházky. Mládež není vymezena jen věkem, ale také životními zkušenostmi – mládežníci se nacházejí mezi fází dětství a dospělosti a stále procházejí určitým sociálním dospíváním. Dospívající jsou ti, kteří hledají své místo ve společnosti, jsou otevření novým myšlenkám, kritizují společnost a jejich zkušenosti se životem jsou na nižším stupni. (Smolík 2010: 18) Současná mladá generace nebyla poznamenána revolucí v roce 1989, a proto je jejich pojetí individualismu jiné než v generaci

³ Např. sborník vydaný u příležitosti konference: Pojďme žít a fungovat! aneb, Objevování studentských organizací v ČR 2005, který vznikl na základě konference Akademického centra studentských aktivit.

předchozí, která revolucí nebo dobou bezprostředně po ní, poznamenána byla. (Tuček 2003: 351)

Mladí lidé, jakožto studenti, kteří se účastní výuky a poté absolvují zkoušky s cílem dosažení titulu, se mohou angažovat v široké škále studentských spolků a trávit tak čas mezi svými vrstevníky. Definice studentského spolku je však velice obtížná a v České republice neustálená. Pro začátek je nutné vysvětlit nejen pojem spolek, ale také organizace, protože se v této souvislosti používají oba výrazy. Tato slova bývají užitá jako synonyma, proto pro porovnání uvedu definice obou. Spolek je definován jako „...*organizace sdružující na základě dobrovolného členství okruh lidí spjatých společnými cíli nebo zájmy.*“ (Dohnalová, Malina 2006: 604) Je to tedy skupina působící v neziskovém sektoru bez finančního ohodnocení. Organizace jako taková je definována podobně. Je to „...*obvykle sdružení občanů nebo dětí či mládeže na základě společných zájmů a jejich uspokojování, k prosazování svých zájmů a práv ve společnosti nebo k vykonávání společných činností (např. ochránářských, společensky prospěšných, zájmových)*“ (Kolář 2012: 88). Hlavním rysem tedy je, že členové spolku/organizace mají společné zájmy a snaží se je naplňovat.

Výkladový slovník z pedagogiky poskytuje i definici přímo studentské organizace „...*v níž se sdružují studenti nezávisle na oborech, usiluje o respektování, obhajování a prosazování zájmů a práv studentů. Studentské organizace se připojují často k celospolečenským hnutím za řešení určitých obecnějších otázek. Nebo jde o studentské organizace oborově orientované – studenti blízkých oborů z různých vysokých škol a fakult*“ (Kolář 2012: 134). Je to tedy skupina vedena a obsazena studenty, která usiluje o naplnění společného zájmu prostřednictvím studentské organizace.

Studentské spolky v České republice často fungují jako neformální uskupení nebo v rámci neziskového sektoru. Jsou významnou spojnicí mezi studentem a vedením univerzity, fakult i kateder. V ideálním případě je jejich existence pro univerzitu výhodná, protože mohou zvyšovat kompetence studentů a rozšiřovat jejich znalosti a především praktické dovednosti. Pokud není cílem vzdělávat, mohou přispívat ke kulturnímu, politickému či zájmovému rozvoji. Podle Romana Kozla (2005: 101) existují dva základní druhy spolků, a to „...*profesní a vzdělávací organizace a organizace zabývající se volnočasovými aktivitami.*“ Mohou se tvořit v rámci oboru, katedry, fakulty nebo celé univerzity. Některé spolky fungují také mezi jednotlivými univerzitami, nebo dokonce mezi národy. Spolky mají možnost se sdružovat do unií, které zastřešují jednotlivé skupiny a snaží

se řešit obecné zájmy všech. Unie má také větší šanci komunikovat s vedením univerzity a usilovat o potřebné změny.

1.1 Motivace

Tato kapitola se zaměřuje na to, z jakého důvodu studenti do spolků vstupují. I když to není primárním cílem této práce, přesto je vhodné stručně nastínit, co motivace je, neboť se jí výzkum okrajově týká.

Existuje velké množství psychologických pohledů na motivaci, které ji berou jako to, co nás vede k určitému chování. Motivace vede k dosažení cílů, které si určíme na základě svých potřeb. Motivace se mohou prolínat a někdy si dokonce protiřečit a je obtížné je přesně rozpoznat. Není to samotná motivace, co vede člověka k činu, podíl na tom mají i osobnostní charakteristiky, zájmy, zvyky a obecně okolnosti. Také teorie o motivacích nejsou jednotné. Motivace může být vnitřní – sám člověk chce něčeho dosáhnout a následuje svůj cíl, nebo vnější – přichází z okolí a většinou je ve formě odměny nebo trestu. V případě, že nemůžeme svou motivaci naplnit, dochází k frustraci. Ta může být dvojího druhu – může jít o stav, kdy se nám nedostává toho, co chceme, nebo o stav, kdy předmět můžeme mít, ale stojí nám v cestě překážka. Specifickou situací je konflikt motivů, kdy se v nás bije více motivací např. že chceme působit ve studentském spolku, ale přitom taky potřebujeme brigádu pro finanční zajištění. Tyto stavy mohou způsobovat úzkost a pocity vyčerpání. (Nakonečný 1997: 101-115)

V odborné literatuře lze najít spoustu teorií o motivacích pracovníků, ale musíme mít na paměti, že tyto teorie se zaměřují na přijímání lidí do ziskového sektoru. Členové studentských spolků nejsou hnáni primárně ziskem (finanční stránka je většinou řešena granty nebo členskými příspěvky), a proto jejich motivace budou logicky rozdílné, protože i v případě, že nějaký zisk mají, měli by ho jako nezisková organizace investovat dál. V některých případech studenti dostávají výjimečná stipendia za svou spolkovou činnost, ale není to částka, která by měla velký motivační charakter.

1.2 Současné poznatky

V českém prostředí jsou pravidelně pořádány konference ohledně současné úlohy a postavení studentů na vysoké škole s cílem vytvořit prostor pro dialog a na jeho základě uskutečnit potřebné změny. První ročník konference proběhl v Brně v roce 2001, na jeho základě vzniklo Akademické centrum studentských aktivit (dále ACSA) a v roce 2005 se tématem konference staly právě studentské spolky v České republice. Téma studentských spolků bylo probíráno také na konferenci Studentské komory Rady vysokých škol.

Tým ACSA provedl výzkum, který se snažil odhalit osobnostní rysy studentů, kteří do studentských spolků vstupují. Je samozřejmě nemožné je jakýmkoliv způsobem generalizovat, nicméně v roce 2007 bylo provedeno šetření na 354 respondentech z řad studentstva z něhož vyšlo, že ti, kteří byli členy nějakého studentského spolku vykazovali společné osobnostní rysy, jako např. vyšší míru extravertze, svědomitost nebo otevřenost vůči novým zkušenostem.

Z porovnání mezi členy studentských spolků a nečleny vyšlo několik pojmů, jejichž hodnoty byly u členů studentských spolků vyšší – jsou to dominance, angažovanost a flexibilita. Tyto výsledky se vztahují ke studentům, kteří ve spolku působí dlouhodobě. Také u nich bylo zaznamenáno vyšší sebevědomí ohledně šancí získat budoucí zaměstnání na základě zkušeností, které nabyli (ACSA 2007). Ačkoliv tento výzkum nespadá do oboru kulturních studií, získané poznatky jsou dobrým zdrojem informací týkajících se členství, a proto i pro tuto práci.

Zastavíme se ještě na chvíli u výzkumů a podíváme se na jeden, který se týká možnosti pracovního uplatnění studentů. Důvodem pro navštěvování a dokončení vysoké školy je zvýšení pravděpodobnosti, že se student dostane na trhu práce do zaměstnání, na které je kvalifikován a které chce dělat. Vychází to i z výzkumu uskutečněného v roce 2013 na Západočeské univerzitě v Plzni (Mišterová, Skopečková 2013). Více než 50 % dotazovaných studentů zvolilo jako motivaci k navštěvování vysoké školy větší možnost uplatnění. Druhá nejčastěji uváděná motivace byla s 36,6 % touha poznávat daný subjekt. Vedle teoretického vzdělání je kladen důraz také na zkušenosti z praxe, které mohou být získány právě členstvím ve studentském spolku, který prostor pro získávání praktických dovedností nabízí.

Členství ve studentském spolku dává studentovi přidanou hodnotu a může zlepšit jeho uplatnění na pracovním trhu. Tomu nasvědčuje i dále uvedený výzkum Diplom nestačí,

uskutečněném firmou EDUin ve spolupráci s J&T bankou v roce 2015, který ač má mírně popularizační charakter, poukazuje na to, že je na jedince vyvíjen tlak k angažování se v mimoškolních činnostech. Podle tohoto výzkumu je patrné, že vzdělání už není tím jediným, co zaměstnavatele zajímá. Jsou to také mimoškolní aktivity, jako je právě například členství ve studentském spolku. Z výzkumu vyplynulo, že 47 % úspěšných osobností ze 115 (mezi nimiž jsou personalisté, manažeři a podnikatelé) bere jako důležitý ukazatel pracovní schopnosti jedince jeho aktivní členství ve studentském spolku. S tím souvisí vlastnosti jako je cílevědomost, samostatnost a ochota tvrdě pracovat.⁴ Tento výzkum je příkladem toho, že jsou na studenty kladeny nároky převyšující samotné studium.

Podle výzkumu ACSA (2007) sami členové studentských spolků považují své možnosti za výrazně širší díky této zkušenosti. Cítí, že mají vyšší sebevědomí v práci s lidmi, získali praxi a mnoho nových kontaktů a své vyhlídky na budoucí zaměstnání vidí jako pozitivní. S tím vším se ale pojí i riziko toho, že kvůli aktivnímu nasazení v rámci spolku jim zůstane jen málo volného času. Kombinování samotného studia s aktivním členstvím i v několika spolcích bude rozvedeno dále v šesté kapitole, zabývající se každodenností. Kvůli nedostatku volného času může docházet i ke zhoršování studijních výsledků. V případě pozitivní zkušenosti lze však říct, že členství ve spolku pomáhá studentům k jednoduššímu vstupu do praxe.

⁴ Více informací dostupných z: <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/diplom-nestaci/>

2 Perspektiva zkoumání

Spousta použitých teorií spadá do jiné oblasti než do kulturních studií. Kulturní studia jsou interdisciplinární a byly jinými obory, a zvláště pak sociologií, do velké míry inspirovány. Odpovědí na tuto nejasnost vymezení je, že není důležité, v jakém poli působí autor určité knihy, ale jakým způsobem se na problematiku dívá nebo spíše jak o ní mluví. Nevidím tedy žádný problém v užívání zdrojů ze sociologie a dalších příbuzných oborů, protože díky tomu je možné pohlížet na téma z širší perspektivy. V podstatě se jedná jen o rozdílnou optiku zkoumání a způsob, jakým se tážeme.

Kulturní studia nejsou lehce vymežitelná a chápeme je spíše jako „*jazykovou hru rozehranou kolem teoretických pojmů vyvinutých a užívaných lidmi, kteří své činnosti říkají kulturní studia*“ (Barker 2006: 10). Rozdílnost od jiných oborů, zabývajících se kulturou (jako např. kulturní antropologie, kulturologie, apod.), je v zaměření na postindustriální dobu. Hlavními tématy, kterými se kulturní studia zabývají, jsou identita a mocenské vztahy. Kulturní studia se nezaměřují pouze na studium vysoké kultury, ale taky na kulturu masovou a populární. Zajímá je tedy kultura a její každodenní projevy.

Je důležité poznamenat, že se pohled na kulturu změnil po kulturním obratu v 70. letech. Tento obrat znamená, že se na kulturu přestává nahlížet axiologickým pohledem (ve kterém je kultura to, co nás kultivuje) a začíná být vnímána bez hodnotícího charakteru. Je tedy brána jako pluralitní. Do povědomí přichází kulturní relativismus, podle kterého kultury nejsou nižší nebo vyšší, ale jsou pouze jiné v rámci svého kontextu. (Petrušek 2004: 11-35) Tento pluralismus je viditelný v současném vnímání různých životních stylů, i ve zkoumání skupin mládeže obecně.

Téma skupin (ze začátku primárně subkultur) se v oblasti sociologie a poté i v čerstvě zformovaných kulturních studiích rozsáhle zkoumalo. Vývoj tohoto zkoumání popisuje následující kapitola.

3 Vývoj zkoumání skupin

Sociální skupiny jsou předmětem zájmu mnoha oborů, mezi něž patří i kulturní studia. Kultuře mladých se od začátku 20. století nejprve začalo věnovat více pozornosti ze strany sociologie, kriminologie, psychologie, později však právě také kulturních studií. Jednotlivci, sdružující se do skupin se stejnými hodnotami, odlišujících se od dominantní kultury, byli považováni za členy tzv. subkultur⁵.

Tento pojem byl brán jako negativní a označoval jedince s deviantním⁶ chováním. Předpona *sub* byla obecně spojována s něčím nižším, ale tyto negativní konotace později odpadly. V České republice byly do roku 1989 subkultury mládeže brány s pochybnostmi a tento pohled se změnil až v době, kdy začaly být volnočasové aktivity brány jako zboží a rozrůzněnost těchto aktivit se stala běžnou. (Smolík 2010: 18)

Subkultura je Barkerovým Slovníkem Kulturních studií (2006: 185) definována jako skupina, která existuje sama pro sebe a odlišuje se od většinové společnosti. Jednotlivce uvnitř této skupiny spojuje vyznávání stejných hodnot a tvorba vlastních norem, které jsou odlišné od dominantní nebo mainstreamové kultury. Stuart Hall (2006) tvrdí, že každá subkultura je specifická tím, že zachází jinak se surovinou společenské existence. Jedinci netvoří historii podle sebe, ale podle podmínek, které byly už určeny.

Seskupování do subkultur souvisí se způsobem chování mladých lidí, spojené s určitým životním stylem (složeným z image skupiny, vystupováním a argotem⁷). Tyto skupiny se vymezují proti světu dospělých v rámci společnosti, které jsou společně součástí. Takovéto skupiny se tvoří ve fázi jejich socializace a s tímto procesem napomáhají. Jedinci se stejnými problémy se sdružují s vrstevníky a kolektivně tyto záležitosti řeší. Tvoří si vlastní normy a hodnoty, podle kterých poté fungují a pohlíží na sociální realitu. Sdílejí způsob trávení volného času a naplňují svou potřebu někam patřit. Dospívající vstupují do subkultur z důvodu hledání vlastního „já“ a seberealizace, což může mít pozitivní vliv – mohou navazovat nová přátelství, kreativně tvořit apod. Na druhou stranu je zde riziko vlivu negativního, což může dospět až k užívání návykových látek, agresivitě či porušování zákona. (Smolík 2010)

⁵ Odlišení od většinové společnosti v případě subkultur není tak velké jako u kontrakultur, které jsou zcela opoziční.

⁶ Deviace znamená „...přestoupení, jako takové identifikované a tedy sankcionované, norem platných v daném sociálním systému.“ (Boudon 2004: 32)

⁷ Argot je „...speciální slovní zásoba a způsob, jakým je pronášena.“ (Smolík 2010: 38)

V souvislosti se subkulturami vznikl pojem subkulturní kapitál, který zahrnuje image konkrétních skupin, styl oblékání a účesu a také vědomosti a schopnosti, které jsou pro členství ve skupině relevantní. Tímto subkulturním kapitálem si jedinci utvrzují status a moc ve skupině. S pojmem přišla Thornton (1996), která použila pojetí kapitálu a distinkce na sociální skupiny Pierra Bourdieho.

Tato kapitola mapuje vývoj zkoumání subkultur (jak je popisuje Josef Smolík 2010: 57-85) od dvacátých let 20. století až po současnost, ve které se pojem subkultura už stává méně vhodným a používají se jiné termíny, které budou rozebrány dále. Význam této kapitoly se nachází v podání základů pro výzkum sociálních skupin jako takových a zaměření kulturních studií tímto směrem. Členové studentských spolků se nedají nazývat subkulturou, stejně jako mladí lidé, kteří v dnešní době sice vykazují její rysy, ale pojem subkultura už jim neodpovídá. V současnosti mluvíme spíše o životních stylech nebo kulturním vkusu.

Začneme popsáním výzkumů, které byly uskutečněny v rámci významných škol jako je Chicagská a Birminghamská, na jejímž základě vzniklo Studium pro současná kulturní studia. Posledním uvedeným přístupem ke zkoumání a nahlížení na současnou dobu bude postmodernismus a jeho popis současné společnosti, který na závěr této kapitoly zmíníme v souvislosti se zkoumáním sociálních skupin a poté se mu budeme věnovat podrobněji a uvedeme rysy, kterými je popisována dnešní společnost.

3.1 Chicagská škola

V rámci Chicagské školy se ve dvacátých letech 20. století objevily první výzkumy, zajímavější se o všední život, které se dotýkaly také subkultur. Důraz byl kladen hlavně na delikventní jedince, kteří byli zkoumáni především biografickými metodami. Situace v Chicagu v té době byla vhodná pro rozvoj zkoumání městského života i kvůli velkému přílivu imigrantů. Výzkumníci zaujímali osobní přístup, což znamená, že komunikovali přímo s konkrétními lidmi, jichž se výzkum týkal.

Chicagskou školu dělíme na tři generace. První generace dostala do centra zájmu sociologii města a zabývala se sociálními skupinami. Robert Ezra Park považoval město za něco jiného než jen součet jednotlivců a podporoval zkoumání formou etnografických a biografických přístupů. Často používal metodu zúčastněného pozorování. Tím, že

výzkumníci zkoumali v terénu, dokázali lépe proniknout do skupiny a lépe pochopit její zákonitosti. Zabývali se kriminalitou a jejím výskytem v různých částech města, zejména gangy mládeže.

Nejznámějším jménem druhé generace je Herbert Blumer, který se věnoval spíše teoretické práci a pomohl postavit základ metodologie pro budoucí kvalitativní výzkumy. V rámci třetí generace za zmínku stojí studie Paula G. Cresseyho, který zkoumal taneční kluby, typu taxi, jejichž název vznikl s porovnáním s taxikáři, kteří si také nevybírají zákazníky, ale berou je všechny, stejně jako tyto tanečnice v klubech.

V tomto období se začalo používat slovo subkultura v současném smyslu a bylo spojováno především s delikvencí. V polovině padesátých let přišel Albert Cohen s teorií delikventní subkultury, podle které se subkultury tvoří v reakci na sociální nerovnost a nemožnost společnosti poskytnout pomoc jedinci, jehož sociální důvody mu nedovolují najít řešení svých problémů. Jedinci z nižších sociálních vrstev jsou frustrováni z nemožnosti dosažení cílů, které jsou společností určovány, jako je např. úspěšná kariéra. Kvůli tomuto se začnou stýkat s jinými lidmi ve stejné situaci, aby tuto frustraci nahradili něčím jiným a naplnili své emoční a statusové potřeby. Delikventní chování subkultur je následně vysvětleno tak, že se mstí společnosti za nemožnost dosažení úspěchu, který by měl být dostupný rovněž všem. Nejsou schopni adaptovat se na prostředí, ve kterém jsou hodnotami cíle, kterých nemohou dosáhnout, a proto se sdružují do skupin mimo dominantní kulturu. Tohle pojetí subkultur je zaměřeno na jejich negativní stránky a týká se hlavně nižších dělnických tříd.

Hlavní rozvoj subkultur nastal především po druhé světové válce. V té době se kultura mládeže začala formovat jiným způsobem a získala specifický charakter, který začínají mapovat následovníci Chicagské školy (dále téma rozvíjí členové Birminghamské školy, viz dále). Lewis Yablonsky na základě rozsáhlého výzkumu dospěl k vytvoření klasifikace subkultur na tři druhy – delikventní (časté krádeže a silná identita gangu), násilnické (fyzické útoky a důležitost vůdce gangu) a sociální (důraz na společnou víru, hodnoty a sociální podporu členů).

Všechny výše zmíněné výzkumy vznikly v prostředí USA a Velké Británie. V 60. letech se téma subkultur mládeže a sociálních skupin řešilo také v tzv. východním bloku, kdy Ryszard Dyoniziak v Polsku uskutečnil výzkum, týkající se tamní mládeže, konkrétně toho, jak dospělí vnímají polskou mládež.

Slovník kulturních studií (Barker 2006: 185) uvádí, že v sedmdesátých letech byly mnohými autory viděny subkultury „...jako symbolické řešení strukturálních problémů třídy.“ Tyto problémy řeší vytvářením kolektivní a individuální identity. Těmito tématy se zabýval Milton Gordon, který zkoumal individuální identitu jedince v rámci subkultury a její vývoj; jaké jsou znaky člena v subkultuře (specifický jazyk, způsob oblékání apod.); deviantní chování apod. Subkultura nebyla pokládána jen za životní styl, ale také za souhrn vzorů dodržovaných určitou sociální skupinou. Je to „...systém hodnot a sociální svět nějaké skupiny.“ (Smolík 2010: 72)

3.2 Birminghamská škola

Chicagská škola poskytla základ pro výzkum subkultur, na který navázala Birminghamská škola, která působila od šedesátých let 20. století v Británii. Po druhé světové válce došlo k jejímu největšímu rozvoji a s tím také souvisí rozvoj výzkumu subkultur mládeže. Podobně jako v Americe britští dospívající po druhé světové válce tvořili subkultury, které byly v opozici ke kultuře dospělého světa. Postupně získávaly autonomii, což souviselo s „procesy zvýšené mobility, industrializace, vlivem demografické situace, zlepšených finančních podmínek mládeže, rozvojem masmédií atd.“ (Smolík 2010: 73)

Název Birminghamské školy je odvozen od univerzity v Birminghamu ve Velké Británii, kde bylo v roce 1964 založeno Centrum pro současná kulturní studia (Centrum for Contemporary Cultural Studies, dále CCCS). Za vedení Stuarta Halla (1968-1979) se zformovala oblast studia zvaná kulturní studia, která jsou vnímána jako „diskurzivní formace; tedy jako soubor myšlenek, obrazů a praktik, které umožňují hovořit o určitých tématech, sociálních aktivitách či institucionálních lokalitách, s čímž souvisejí určité formy jednání“ (Barker 2006: 98).

Členové CCCS vycházeli z mnoha různých oborů jako je sociologie, politická ekonomie, literární věda, mediální teorie, antropologie, sociální psychologie, filozofie apod. a mimo jiné poskytovali veřejnosti a vědeckému světu možnost zorientovat se v oblasti mládežnických subkultur.

První oblastí zájmu CCCS byla „žitá“ kultura ve smyslu každodennosti. Zaměřovali se na kultury různých tříd z pozice kulturalismu, což bylo poté překonáno vlivem strukturalismu a jeho marxistickým pojetím. Existence subkultur je možné brát jako

opoziční, a tedy skrytě proti hegemonii. Hegemonie a ideologie se staly důležitými tématy v této oblasti zkoumání. Důraz se kladl také na používání jazyka a kultura začala být brána jako ideologická. CCCS se zabývali také produkty kultury jako např. filmem, módou, volným časem apod. Zajímá je i vztah mezi výrobou a spotřebou v souvislosti s výrobky pro mládež.

3.3 Studium skupin v rámci kulturních studií

Kulturní studia se časem rozšířila po celém světě a výzkumy subkultur se stále orientovaly na vztah mezi dominantní a podřízenou kulturou. Zkoumal se také proces brikoláže (kombinování spolu dříve nesouvisejících prvků do nového kontextu), který lze popsat na příkladu módy Teddy boys a jejich kombinace prvků edwardovského stylu a tkaničkových kravát. Zaměřovali se na vztah dělnické třídy k majoritní kultuře a jejich výraz odporu. Vznik subkultur brali jako projev řešení jejich životních okolností. Hlavním představitelem výzkumu subkultur mládeže (a životního stylu) byl Dick Hebdige (1991), který se zabýval také jejich vztahem s masovou kulturou.

Výzkumy provedené v rámci kulturních studií významně přispěly k rozšíření poznání subkultur mládeže, na druhou stranu však byly kritizovány za nedostatečné věnování pozornosti dívkám, které byly v rámci subkultur brány jako podřízené chlapcům. Tento přístup se snažila změnit např. Angela McRobbie svým výzkumem zaměřeným na časopisy pro ženy a dívky. Další kritikou je absence výzkumu, zaměřující se na jedince, kteří byli součástí subkultury jen kvůli zábavě. Dále kvůli tomu, že zkoumání probíhalo v jednom prostředí – v Británii, není možné výsledky zobecnit a převést na jiné národy a jejich subkultury mládeže. Ani samotné vymezení mládeže není jasné, protože v té době patřily do této skupiny osoby od 16 do 21 let a zařazení starších nebo mladších bylo problematické, navíc v dnešní době se tohle rozpětí pohybuje v jiných hodnotách.

Souvislost mezi subkulturami a členy studentských spolků můžeme vidět v tom, že reagují na změnu společnosti. Členové subkultur reagují tím, že tvoří tyto skupiny, které jim pomáhají, byť vlastním způsobem se s těmihle změnami vyrovnat. Mladí lidé v dnešní době reagují podobně, kdy na vysoké nároky kladené ze strany společnosti odpovídají ještě vyšší angažovaností. Tyto dvě reakce jsou naprosto rozdílné, ale poukazují na to, že sdružování zastává ve společnosti významnou roli při interakci jedinců nebo skupin s danou sociální realitou.

3.4 Postsubkulturní teorie

Od konce 20. století se začalo nahlížet na subkultury jiným způsobem, který se nazývá postsubkulturní. Jedinec se nemusí brát jako člen subkultury, ale „...*chápe se pouze jako výraz módních trendů*“ (Smolík 2010: 77). Tento přístup převládá od devadesátých let 20. století, kdy vzniklo tak velké množství různých stylů, že nebylo možné je všechny popsat a vymezit jako subkultury. Subkultury se tedy projeví jako nestálé a neustále se transformující a více se v tomto případě mluví o jednotlivých scénách, stylech nebo také kmenech, či neo-kmenech.

Jedním z přesnějších termínů, který se v současnosti používá, je právě scéna. Tento pojem je na základech subkultury sice postavený, ale není totožný. V rámci jedné scény jedince spojuje stejný životní styl nebo způsob trávení volného času, ale lidé uvnitř scény se nemusejí navzájem znát. Je to „...*moderní městská forma společenského styku*.“ (Smolík 2010: 37) a je časté, že jsou mladí lidé ve více scénách zároveň.

Prvky některých subkultur se dostaly do světa komerce a začaly být volně k dostání. Hlavně v oblasti odívání došlo k masovému prodeji, což vedlo ke vzniku spousty nových stylů a ke kombinacím předchozích. To mělo za následek to, že subkultury přestaly být vhodným označením a více se mluvilo o stylech mládeže. Tento postsubkulturní přístup zastupují např. Steve Redhead, který přichází s pojmem klubová kultura, což zahrnuje ty, kteří poslouchají stejnou hudbu a sdílejí styl oblékání. Klubová kultura se stala masovou věcí i z toho důvodu, že došlo k nárůstu volného času mládeže. Termín subkultura už neodpovídá označení životního stylu mládeže, což potvrzuje také Andy Bennet, který přichází s pojmem kulturní vkus, který je podle něj přesnější. (Smolík 2010: 80)

3.5 Postmoderní přístup k subkulturám

Postmoderní přístup ke skupinám mládeže je založen na tom, že společnost není jednotná, a proto není proti čemu se vymezovat. Tím pádem ani subkultury už nejsou jednotné. Potřeba odlišit se již není něčím nevhodným, ale právě naopak – je žádoucí být odlišný, ve smyslu originality. Každý může vyjádřit svou individuální svobodu, na kterou je v naší společnosti kladen větší důraz než na tu kolektivní. Subkultury jsou tedy roztržité a vyznačují se pluralitou. Identita už nemůže být pouze subkulturní, protože jedinec má

mnoho stylových identit a členství je pouze něčím přechodným. Velkou roli zde hraje komunikace, a to především přes sociální sítě. Místo důrazu na stálost je kladen důraz právě na proměnlivost životních stylů. David Muggleton zmiňuje, že jsou subkultury v postmoderní době jen estetickými kódy. Termín je vyprázdněný a neodpovídá současnému stavu, který také nelze jasně definovat. (2003)

Další kapitola je věnována popisu dnešní postmoderní doby se zaměřením na rysy, které ovlivňují členy společnosti.

4 Postmodernismus

Pro pochopení stavu společnosti, ve které žijí zkoumaní členové studentských spolků, se více zaměříme na přístup k dnešní době z pohledu postmodernismu. Spousta autorů se snaží popsat současnou dobu a není neobvyklé, že si pro tento účel vymýšlejí své vlastní termíny.⁸ Je ale nemožné podat jasnou definici a vysvětlit, o co se jedná jen několika větami. Nelze totiž definovat něco, co stále probíhá – to lze jen zpětně (Jameson 2016: 23). Všechny tyto popisy jsou jen pouhými pokusy o konkrétní vymezení současné doby a ne definicemi. Stejně tak je nemožná periodizace, i když se o ni někteří autoři snaží. Existují i názory, že postmodernismus je ukončen a nastala doba post-postmodernismu. Nicméně časové určení není stěžejní, protože postmodernismus je spíše kulturním stylem než dobou. Důvodem, proč je zde postmodernismu jako takovému věnován prostor je potřeba nastínit rysy doby, ve které členové studentských spolků žijí. Tímto získáme základ pro pochopení tlaku, kladenému na jedince v dnešní společnosti, která je zaměřena na pluralitní chápání kultury a společnosti a na důraz na seberozvoj.

Postmodernismus neuznává metanarativní systémy⁹ a univerzální pravdu, ale věří v pluralitu všeho. Svět není pojímán jako celek a netočí se kolem jednoho bodu – ten je v postmodernismu rozptýlený a pokud by přece jen nějaký takový bod existoval, byla by jím komunikace jako „...základna generování jazykových významů a takto rozptýleným „středem“ skutečnosti.“ (Hubík 1991: 13)

Na komunikaci a komunikační schopnosti je kladen velký důraz i v rámci studentských spolků. Jak bude popsáno dále (kap. 7.2.4) na základě uskutečněného výzkumu, členové spolku si tuto privilegovanost schopnosti komunikace uvědomují a dalo by se říci, že na to, že je komunikace v centru pozornosti, reagují právě potřebou na této dovednosti pracovat – v tomto konkrétním případě v rámci prostředí studentského spolku.

Zdržíme se na moment u vysvětlení pojmů jako takových, protože jejich definování není jednotné a podle Barkera (2006) se pojem postmodernismus plete s termínem postmodernita. Koncept postmodernity je chápán spíše jako časový úsek. Postmodernita je

⁸ Někteří autoři mají své vlastní pojmenování na základě svých teorií. Ulrich Beck hovoří o „rizikové společnosti“, Zygmunt Bauman ji nazývá „tekutou moderností.“ Můžeme se také setkat s pojmy „konec historie“ nebo „Sur-modernost“. Velké množství nových názvů poukazuje na nejasnost pojmu postmodernismus a snahu ho obejít.

⁹ Pojem metanarace (velká vyprávění) zavedl Jean-François Lyotard a rozumíme pod ním „...univerzální výklady lidské historie a činnosti.“ (Barker 2006: 117)

tedy obdobím velkých změn, se kterým se pojí oslabení role státu, velká důležitost informačních technologií a posun od výroby ke spotřebě. Stejně jako s předchozími pojmy i zde je k dispozici více vysvětlení nebo pokusů o definici.

Pojem postmodernismus se užívá různými způsoby a souvisí s otázkou kultury a vědění. Koncept postmodernismu lze tedy chápat jako: „*Kulturní styl vyznačující se intertextualitou, ironií, pastišem, prolínáním žánrů a brikoláží*“ (Barker 2006: 152). Postmodernismus s sebou nese nejistotu žití, zrychlování tempa, roztříštěnost a vědomí nahodilosti.¹⁰ Nadvládu přebírá vizualita a všední život každého dne se estetizuje. Rozvolňují se hranice, které by určovaly, co je kultura a umění nebo vysoká a nízká kultura.

Zygmunt Bauman nazývá pozdní modernitu „tekutou“, aby bylo možné vystihnout hlavní charakteristiku doby. Jak již bylo zmíněno výše, postmodernismus je plurální a vyznačuje se rozdílnými přístupů i chápání. Bauman pojmem tekutá modernita poukazuje na to, že nic nedrží pevný tvar a dochází k neustálé změně – protože „...*kapaliny nepoutají prostor ani nevážou čas*“ (Bauman 2002: 10). Minulá moderní éra byla pevná, ale postupně zkapalněla díky rozvolňování pravidel a prosazování svobod jednotlivců. Modernizace ale nikdy nebude ukončena, protože dnešní svobodní jedinci stále hledají nové a lepší projekty, avšak nedosáhnou cíle, protože ten se pohybuje vpřed rychleji než oni. Identita už není něčím daným, ale je to úkol jednotlivce a za tento úkol jsou zodpovědní jen oni sami. (Bauman 2002: 55) Identita je tématem, které bude rozsáhle popsáno v kapitole 7.1. a stejně jako současná doba, je brána jako tekutá a transformující se.

¹⁰ Tyto znaky náleží postmodernismu, avšak neznamená to, že se vždy rozchází s modernou. V některých případech se prolínají.

5 Metodika

Tak jako zde použité teorie mají svou vlastní optiku i užitá metoda zkoumání má určitou perspektivu – v tomto případě kulturní. Téma je zkoumáno kvalitativně, což znamená, že cílem je „odhalit představy jedinců o okolním světě a odhalit významy, které přikládají svému jednání“ (Smolík 2010: 52). Pro tuto práci byla vybrána etnografická forma výzkumu, protože díky ní lze nejlépe porozumět, jak jedinci rozumí sami sobě i okolí a tomu, jak to zdůvodňují (Sedláková 2014: 259). Na otázku, co pro členy studentských spolků znamená členství, si odpovíme pomocí analýzy materiálu sesbíraného v rámci etnografického výzkumu ve dvou podobách – pozorování a hloubkových rozhovorů. Kombinace těchto dvou technik je ideální pro zkoumané téma, protože jsou obě provázány. Během pozorování byli metodou sněhové koule vybráni informanti a sesbírán materiál, který pomohl při určení dalšího směru zkoumání. Pozorování informantů probíhalo také během samotných rozhovorů, a i to se promítá na výsledcích výzkumu. Sesbíraný materiál je analyzován designem zakotvené teorie.

5.1 Pozorování

Pozorováním není míněna činnost, kterou provádíme všichni laicky ve svých životech, ale vědecká metoda s vlastními pravidly a podmínkami. Výzkumník pozorování provádí cíleně a pořizuje záznam, např. terénní deník. „*Předmětem pozorování mohou být jak osoby a jejich jednání, tak jevy nebo sociální role.*“ (Sedláková 2014: 250) Výhodou je možnost náhledu na skupinu v jejím přirozeném prostředí.

Pozorování může být strukturované nebo nestrukturované. Kvalitativní výzkum pracuje s druhou variantou, protože výzkumník se snaží získat co nejširší okruh informací a podrobně zachytit i ty nejmenší detaily. Z toho důvodu, že se snažíme získat podklady pro tvorbu nové teorie, nemáme před zahájením výzkumu stanoveny hypotézy. (Sedláková 2014: 253)

Tato metoda přinesla spoustu informací o zkoumaném tématu a pomohla zorientovat se v tom, jak dále postupovat – navedla na to, jakým způsobem se během dalších kroků výzkumu ptát.

5.2 Hlubkový rozhovor

Dotazování je v kvalitativním výzkumu jedna z nejpoužívanějších technik k získávání materiálu. Můžeme se tázat jak kvalitativní formou, tak kvantitativní, která probíhá nejčastěji formou dotazníku s uzavřenými otázkami. Pro tento výzkum je nejvhodnější kvalitativní způsob dotazování formou hloubkového rozhovoru, protože informace, které je potřeba zjistit nemají mezi sebou jasné podobnosti. Každý informant odpovídal podle svých vlastních zkušeností a bylo potřeba mu dopřát volnost hovořit o svém konkrétním případě a ne si vybírat z určených možností jako je běžné u kvantitativního způsobu dotazování.

Existuje několik forem kvalitativního rozhovoru – některé mají danou strukturu, některé téměř žádnou. V tomto výzkumu nebyly předem určeny konkrétní otázky, ale seznam témat, který určoval, jakým směrem se během výzkumu informant pustí. Určení konkrétních otázek, kterých by se výzkumník držel, není vhodné pro metodu zakotvené teorie z toho důvodu, že by svazovaly tázané pouze v jejich hranicích, a nebylo by tak možné odhalit širší souvislosti. Materiál musí být zpracováván průběžně a podle výsledků se směr dotazování může měnit. Je tedy možné, že nastane situace, kdy je potřeba upravit směr bádání na základě již sesbíraného materiálu. (Sedláková 2014: 213-214)

Způsoby, jak vést kvalitativní rozhovor, popisuje ve své knize Jean-Claude Kaufmann (2010) a přichází s pojmem chápající rozhovor, který je veden otevřeně a boří konvence o této metodě. Vedení rozhovoru klade zodpovědnost na jistou objektivitu tazatele (které samozřejmě nelze nikdy plně dosáhnout). Tento typ výzkumu, který se spíše než sběrem dat označuje za jejich generování, se vyznačuje tím, že na obou stranách jsou dva rovní si lidé, kteří vedou dialog, lišící se od toho běžného přítomností určitých pravidel. Výzkumník během hloubkového rozhovoru nemá vyjadřovat své názory, ani tázaného soudit, protože by to mohlo do velké míry zkreslit získaný materiál. Nemá být ani čistě pasivní, ale má poslouchat se zájmem a být empatický. Tázaný by také měl podepsat informovaný souhlas, ve kterém, pokud je potřeba, je prohlášení dodržování anonymity.

Pro účely této práce bylo uskutečněno osm rozhovorů, jejichž délka se pohybovala od dvaceti do padesáti minut. Všechny rozhovory byly zaznamenány na diktafon a přepsány pro potřeby následující analýzy.

5.2.1 Výzkumné otázky

Jak bylo již dříve poznamenáno, hlavní výzkumnou otázkou je: Co pro členy spolků znamená členství? Vedlejšími otázkami jsou:

- Jakým způsobem ovlivňuje členství ve studentském spolku každodenní život jeho členů?
- Jakým způsobem má členství ve spolku vliv na identitu členů spolku?
- Proč se tyto studenti stali členy studentského spolku?

5.3 Zakotvená teorie

Protože je zkoumané téma nové a konkrétně na studentské spolky v Olomouci v perspektivě kulturních studií ještě žádný výzkum nevznikl, byla použita metoda zakotvené teorie. Díky ní lze nejlépe analyzovat doposud nezpracované a relativně nové fenomény.

Zakotvená teorie má několik proudů. Běžně používaná je linie, která je zastoupena Straussem a Corbinovou, kteří tvrdí, že výzkumník má ke zkoumání přistupovat bez předporozumění tématu. (Sedláková 2014: 401) Pro potřeby této práce se vydáme směrem zakotvené teorie, kterou popisuje Kathy Charmaz (2006) a která připouští, že je třeba se seznámit i se současným věděním o problematice. Cílem je vytvořit nové teorie zakotvené v materiálu a vytvořit nadstavbu k existujícím teoriím.

Přístup zakotvené teorie je souborem návodů, jak pro sběr, tak pro analýzu materiálu. Snahou výzkumníka je tvořit svou vlastní teorii, která v podání Charmaz může být založena na teorii už vybadané a zpřesňovat způsob uvažování o relativně nové oblasti bádání. Postupným sběrem materiálu se výzkumník dopracuje ke tvoření teorie, na základě které sbírá znovu další materiál pro získání nových údajů nebo ověřování údajů získaných až po dosažení saturace vzorku. Je nutná průběžná evaluace materiálu, která vede k přizpůsobování stylu, jakým je získáván další materiál. Co se týká této práce, současně s prováděním výzkumu (ve fázi pozorování) probíhalo studování kulturních a sociologických teorií zabývajících se tímto tématem.

V rámci zakotvené teorie zpracováváme materiál pomocí kódování, což je proces, ve kterém pojmenováváme data a zjišťujeme, co znamenají. Charmaz rozlišuje minimálně

dva typy kódování – úvodní a zaměřené. Během úvodní fáze studujeme důkladně fragmenty – slova, řádky a segmenty a vytváříme k nim kódy. V druhé fázi vybíráme užitečné úvodní kódy a porovnáváme data s daty a data s kódy. Tohle nám umožňuje oddělovat, třídit a zorganizovat velké množství materiálu. (Charmaz 2006: 42)

Charmaz ve své knize doplňuje, že Strauss a Corbinová používají další fázi kódování – axiální, ve které se uvádí do souvislosti kategorie se subkategoriemi. V předchozích fázích kódování jsme data rozkouskovali na části a díky axiálnímu kódování se materiál stane zase koherentním. Fáze kódování nemusejí probíhat lineárně, výzkumník se může vrátit k dřívějším fázím z toho důvodu, že materiál je získáván průběžně.

Na základě takto zpracovaného materiálu vzniklo několik hlavních kategorií a subkategorií, které byly zdrojem pro vznikající teorii, která rozšiřuje dosavadní teoretické poznatky o tématu.

5.4 Studentské spolky v Olomouci

Na Univerzitě Palackého v Olomouci funguje velké množství spolků, ale jejich počet se neustále mění – vznikají nové a stávající zanikají. V současné době (2017) existuje pod Univerzitou Palackého kolem 30 studentských spolků¹¹, z čehož cca 8 vzniklo na Filozofické fakultě. Nelze jasně popsat aktuální situaci, protože ta není stálá a informace dostupné z internetových stránek nejsou kompletní a často ani pravidelně aktualizovány. Také je obtížné určit, které spolky spadají pod Filozofickou fakultu, protože jejich pole zájmu se prolínají a jejich zaměření je často širšího rozsahu, který přesahuje pole konkrétní fakulty. Proto jsou tyto informace čistě orientační. Existují i pokusy o vytvoření unie spolků, která by je zastřešovala a umožnila diskusi mezi jednotlivými spolky.

Výzkumným vzorkem práce jsou členové sedmi různých spolků, které vznikly na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Pokud vycházíme z dělení Kozla (2005), který spolky dělí na profesně-vzdělávací a volnočasové (viz kap. 1), dají se tyto spolky zařadit do obou kategorií.

¹¹ Více informací dostupných z: <https://www.upol.cz/studenti/pruvodce/studentske-organizace/>

Stručně uvedu popis jejich činnosti tak, jak uvedli dotázaní. Chybějící informace jsou doplněny z internetových zdrojů. Počet členů spolku nelze dohledat z internetových zdrojů, ale na základě výpovědí informantů toto téma přiblížíme dále v kapitole 8.2.

Prvním popisovaným spolkem je Cech studentů historie, který se zabývá popularizací historie a zaměřuje se na pořádání kulturních akcí spojených s katedrou. Další spolek – ISHA (International Students of History Assotiation) s předchozím sdílí zaměření na historii. Tento mezinárodní spolek, který má na starosti výměnné studenty historických oborů, pořádá také filmový klub a další kulturní aktivity. Mezi těmito dvěma spolky jde cítit mírná rivalita. Pastiche Filmz je filmový klub, který pořádá jednou týdně filmové projekce. Mimo tyto pravidelné akce pořádá i další speciální promítání. Spolek Helena v krabici produkuje časopis vydávaný každých čtrnáct dní. Dalším zastoupeným spolkem je UP Air, což je studentské rádio, které se snaží informovat o kulturním a společenském dění (nejen) v Olomouci. Podle Člena 7 je jeho cílem ukázat, že studium není jen o učení, ale také o zábavě a kolektivu. Lidskoprávní spolek Ollove se zabývá sexualitou a genderem. Snaží se o šíření osvěty v rámci přednášek, pořádání diskusí atp. Jeho členové pořádají také kulturní akce a tím poskytují prostor pro setkávání lidí z LGBT¹² skupiny. Člen 4 označil spolek jako aktivistický. Poslední představený spolek – Societas – je méně známý a má jiný koncept než předchozí zmíněné. Členové se neverbují klasickým způsobem (např. náborové akce, nabídka na sociálních sítích apod.), ale stávající členové si vyberou nové na základě svého uvážení. Podle Člena 3 je cílem spolku zaměřovat se na věci, které je obecně potřeba dělat, jako je např. angažovanost v otázkách městského rozvoje (např. za opravu části města). Jsou také příznivci komentování dění v České republice na sociálních sítích.

Výše zmíněné spolky byly zkoumány také formou pozorování, které se uskutečnilo na několika variantách aktivit – v první řadě to byly kulturní akce pořádané přímo členy spolků jako např. přednášky, diskuse, filmové projekce, večírky nebo koncerty. Dále byly také navštíveny členské schůze, na kterých se probírá vnitřní fungování a budoucí projekty. Studentský spolek se ukázal jako prostor, který umožňuje jeho členům naplnit potřebu sdílení. V této části kapitoly uvedu poznatky, které byly v rámci tohoto typu sběru materiálu zaznamenány a platí pro všechny zmíněné spolky.

Prvním poznatkem po nahlédnutí do vnitřní hierarchie spolků je to, že rozdělení pozic v rámci spolků má některé podobné rysy. Vedoucí dohlíží na fungování a aktivitu členů,

¹² Používá se také zkratka LGBTQAI, která je výstižnější, protože zahrnuje všechny skupiny.

kteří mají na starost své sekce. V užších sekcích bývá obvykle jeden koordinátor, který má pod sebou studenty, kteří mu pomáhají s naplňováním daných úkolů. Jedná se např. o sekce v oblasti komunikace a propagace, fundraisingu, pořádání kulturních akcí nebo přípravy konferencí. Každý spolek má nastavená svá vlastní pravidla fungování.

Členská základna spolků se často mění, protože jejich členové jsou ve spolku aktivní většinou jen po dobu svého studia a je tedy potřeba stále hledat nové členy. To se děje formou verbování ve formě nabídky např. na sociálních sítích nebo osobních schůzek. Motivací může být v některých případech získání odborné praxe, nebo pro některé „pouze“ potěšení z dobře odvedené práce, nicméně o tomto tématu se dozvíme více z podrobnějších výsledků samotného výzkumu.

Zajímavým fenoménem je angažování se ve více než jednom spolku, což je dobré pro získání zkušeností, na druhou stranu to ale může způsobovat, že se studenti nevěnují ani jedné aktivitě plnohodnotně. Poté se to objevuje na četnosti účasti na schůzích nebo dalších aktivitách.

Atmosféra na navštívených členských schůzích působila příjemně, ale bylo jasné, že zde funguje určitá hierarchie vedení. Studenti mezi sebou navazují přátelství, která jsou funkční i mimo čas strávený touto činností. K těmto schůzím dochází v různé frekvenci. Tohle je velice individuální a záleží to na nastavení a potřebách daného spolku.

Mezi některými spolky jde cítit jistá rivalita, způsobená většinou podobným polem působnosti a konkurováním si. Obecně ale lze říci, že otevřeně nepřátelské tendence zaznamenány nebyly. Členové spolků působí otevřeně a přátelsky bez potřeby uplatňovat své pozice špatným způsobem. Snaží se o profesionalitu, ale také se u toho baví a navazují nové kontakty.

5.5 Výzkumný vzorek

Zkoumanou jednotkou jsou studenti, kteří jsou aktivními členy nějakého studentského spolku. První kritérium výběru je status studenta na olomoucké univerzitě. Výběr je omezen jen na město Olomouc, protože by z časových důvodů nebylo možné obsáhnout více. Dalším kritériem je členství ve spolku. Výběr je omezen jen na studentské spolky pod Filozofickou fakultou UP, protože je jich nejvíce a z fáze pozorování vyšlo, že jsou velice aktivní např. co se týká pořádání kulturních akcí.

Podmínkou pro výběr je členství minimálně po dobu jednoho roku. Neznamená to nutně být aktivní pouze v jednom spolku – důležité je, aby student byl aktivní, podílel se na fungování a pravidelně diskutoval o záležitostech daného spolku. Záměrem není zkoumat pasivní studenty, kteří sice ve spolku zapsaní jsou, ale nevěnují tomu svůj čas ani energii.

Pro výběr výzkumného vzorku byla použita metoda sněhové koule, při procesu pozorování byly získány kontakty na vedoucí i řádové členy několika spolků, kteří poskytli kontakty na další členy. Tento postup byl opakován až po dosažení saturace.

Informantům byla slíbena anonymita a není tedy možné poskytnout širší popis výzkumného vzorku. Všichni dotázaní jsou studenty Filozofické fakulty ve věku od 19 do 24 let. Z osmi dotázaných je šest žen a dva muži. Dále jsou informanti označeni za členy 1-8.

Z osmi informantů splnili výše zmíněná kritéria všichni. Uvádím přehled o tom, v jakých spolcích působí a kolik let jsou jejich členy. Člen 6 a člen 7 si vyzkoušeli i vedoucí pozici.

- Člen 1 – UP Air: 2,5 roku
- Člen 2 – UP Air: 2 roky, Cech studentů historie: 1 rok
- Člen 3 – UP Air: 1 rok, Cech studentů historie: 3 roky, Societas: 2 roky
- Člen 4 – Pastiche Filmz: 1 rok, Ollove: 1 rok
- Člen 5 – Cech studentů historie: 1 rok
- Člen 6 – Cech studentů historie: 5 let, UP Air: 2 roky, ISHA: 1 rok
- Člen 7 – UP Air: 2 roky
- Člen 8 – Helena v krabici: 2 roky

Další kapitoly jsou kombinací teoretického základu a analýzy sesbíraného materiálu. Kategorie vznikly na základě uskutečněného kvalitativního výzkumu ve formě rozhovorů a jsou doplněny poznatky z fáze pozorování. Dále nerozlišuji, jakým způsobem pozorování zasáhlo do výsledných kategorií z toho důvodu, že jsou tyto informace spíše pro dokreslení atmosféry a ne pro tvoření samotných kategorií.

6 Každodenní život

Když mluvíme o každodennosti, ptáme se na otázku, jak lidé v dnešní konzumní společnosti žijí svůj život. Každodenní život je rutinní a opakující se a jeho zkoumáním chceme zjistit, jak se lidé cítí, myslí a jednají v běžném životě. Zahrnujeme do něj pracovní čas, volný čas a vše mezi tím. Činnosti, které člověk dělá každý den, se opakují a jsou brány jako samozřejmé. Opakem jsou pak krizové situace.

Činnosti, které lidé opakovaně vykonávají jsou pro všechny podobné, ale také se odlišují, a to v závislosti na několika faktorech. Mluvíme zde o prostředí, ve kterém jednotlivci vyrůstali, kulturním kontextu, statusu apod. Mění se také v průběhu historie. (Inglis 2005: 27-28)

Na základě praktik každodenního života si jedinci vybírají, jaký životní styl jim vyhovuje, jelikož existuje mnoho faktorů, které náš život ovlivňují, vzniká také množství životních stylů a způsobů trávení času obecně. Členové studentských spolků v několika případech sami označili, že tento typ sdružování je součástí jejich životního stylu, který ovlivňuje jejich každodenní život.

V této kapitole si vysvětlíme, co je životní styl a zaměříme se na to, jakým způsobem členové studentských spolků své členství vnímají a jak to ovlivňuje jejich každodenní život. Aspekt každodennosti, který je v kapitolách 6.3-6.6 popsán se točí kolem času. Zaměříme se na to, kolik času spolku věnují a navážeme popsáním toho, jestli berou tento čas spíše jako práci, nebo jako zábavu a jak koordinují své pracovní a mimopracovní povinnosti.

6.1 Životní styl

O způsobu, jakým lidé žijí, můžeme mluvit s pomocí různých pojmů – životní způsob, životní sloh, životní styl, aj. Tato slova bývají užitá jako synonyma, je ale možné je odlišit, pokud se na ně díváme z jiného úhlu pohledu. Zaměříme se nejdříve na rozdíl mezi slovy životní způsob a životní styl. Sociologové používají slovo životní způsob jako širší pojem. Je to kvantitativní souhrn. Tímto pojmem rozumíme to, co jedinec dělá, jaké navazuje vztahy, jaké má zvyky a jak se projevuje.

Pojem životní styl je užší a popisuje se jako systém, který je provázaný a jeho části mezi sebou kvalitativně souvisejí. Vyznačuje se tím, že všechny jeho části jsou v souvislosti

s jinými a je nemožné jej vědecky definovat jako celek. Lze jej pouze popsat pomocí např. hloubkových rozhovorů s vlastníky toho konkrétního stylu. (Kubátová 2010: 14)

Můžeme mluvit o životním stylu jednotlivce nebo skupiny. Jednotlivcův životní styl se točí kolem jednoho jádra a z něj vycházející styl se odráží na tom, co dělá, s kým se stýká apod. Skládá se z částí, které spolu souvisí a vycházejí ze stejného základu. Mají tedy určitý jednotný styl.

Skupinovým životním stylem je myšleno, že skupiny lidí, spojených např. stejným zaměstnáním, mají něco společného, a to je pro ně příznačné. Můžeme mluvit např. o životním stylu vysokoškolských studentů, tedy lidí, kteří sdílejí to, že studují vysokou školu. (Duffková, Urban, Dubský 2008: 57)

Lze také přemýšlet o tom, zda je možné životní styl aplikovat na celou společnost, avšak Duffková (2008) poznamenává, že je vhodnější mluvit o tendencích v životním stylu, které se dají vztáhnout na celou společnost, ale ne o jednotném stylu jako takovém.

6.2 Životní styl mladých lidí

Małgorzata Jacyno bere životní styl jako sebevyjádření a osvobození se z útlaku nebo omezení v životě. Výběr životního stylu může být i formou osamostatnění se mladého člověka od rodičů a finanční závislosti nebo vyjádřením kulturních rozdílů. Je možné experimentovat, zkusit různé verze vlastního já a pak si vybrat, u čeho zůstat a u čeho ne. *„Životní styl vytváří jednu z forem sebevyjádření a je „výrazem“ toho, kým je jedinec.“* (Jacyno 2012: 54)

Mladí lidé, kteří pokračují ve studiu, si prodlužují dobu, než přejdou do pracovního procesu. Pro uspokojování jejich potřeb se vytvořilo velké množství nových statků v oblasti zábavy, které jsou určeny přímo pro konkrétní skupiny. Tyto statky mohou být určeny pro určitou subkulturu např. v případě životního stylu založeném na hudebních žánrech se jedná o styl oblékání, o předměty spojené se specifickou kapelou nebo hudebním stylem apod. Z životních stylů se tak stává další produkt, který dává jedinci pocit vymezení se proti mainstreamu. (Smolík 2010: 36)

Členy studentských spolků nespojuje životní styl založený na hudbě, ale na způsobu trávení jejich času. I když v tomto případě není na první pohled jasné, že členové spolku

patří do jedné skupiny (běžně nesdílejí stejný styl oblékání apod.), vykazují velké množství podobností. V některých případech se jedná v malé míře i o užívání společného jazyka. Je zde řeč hlavně o označování sebe samých a popis sebe sama jako člena skupiny (např. Cecháčci – členové Cechu studentů historie).

Podle většiny informantů je členství ve spolku součástí jejich života a odráží se v jejich každodennosti. Zastavíme se na chvíli u skupinového životního stylu studentů. Sdílejí spolu rysy jako je nepravidelná výuka, nárazové brigády a absence pravidelného denního řádu. Výsledky výzkumu ukazují, že někteří by ocenili, kdyby si tento životní styl mohli zachovat i v jejich budoucím pracovním životě a nemuseli by mít pevný režim ani po ukončení své studentské fáze života. Nelíbí se jim představa, že budou pracovat určitý počet hodin a mít život rozdělený na čas pracovní a ten po skončení pracovní směny.

Fungování ve studentském spolku bere 5 členů jako součást životního stylu sebe jako jednotlivce.

Člen 4: „*Beru to jako takový lifestyle (lifestyle = životní styl, vlastní překlad).*“

Někteří vnímají členství jako svůj životní styl, který souvisí s jejich studentským životem. Další berou členství ve spolku jako náležitost ke komunitě, kterou chápou jako skupinu lidí, které spojují stejné zájmy a hodnoty. Pro některé je to aktivita, kterou vyplňují svůj volný čas a členství ve skupině, ačkoliv je pro ně důležité, nepopisují žádnými pojmy. Pro tyto je členství ve spolku koníček.

Člen 1: „*Já to beru momentálně jako když někdo chodí třeba cvičit, tak já chodím tam mezi ty lidi. Je to takový koníček.*“

6.3 Angažovanost

Přesuneme se ke konkrétním způsobům trávení času členů spolků. Angažují se v různé míře, protože to, že jsou členy, neznamená, že je jim určeno, kolik povinností mají plnit, ani kolik času mají činnosti věnovat. V každé skupině najdeme různě angažované jedince.

Rozdělení vycházející z knihy *Subkultura mládeže* (Smolík 2010), která popisuje členy subkultur, použijeme na dělení členů skupin mládeže obecně. Existují aktivní jedinci, kteří pořádají kulturní akce, podílejí se na tvorbě mediálních obsahů apod. Druhou skupinou

jsou pasivní jedinci, kteří spíše než by aktivně vytvářeli prostředí skupiny, jsou převážně konzumenty. To ale neznamená, že pro ně členství v této skupině má význam menší nebo žádný. Dalším typem jsou ti, kteří se nenachází uvnitř skupiny, ale sledují její dění. V souvislosti s výzkumem členství ve studentských spolcích jsou to nečlenové, kteří se pouze účastní např. kulturních akcí pořádaných spolkem.

Každý člen věnuje spolku čas nejenom podle svých možností, ale i podle své pozice na žebříčku hierarchie. Už z logiky věci vyplývá, že ti, kteří mají vyšší pozici a vedou tým lidí, musí tomuto vedení věnovat více času než ti, kteří jen plní zadané úkoly. Spolky mají své vedoucí, ale jejich pozice není stejná jako v běžném zaměstnání. Vedoucí určují úkoly a koordinují činnosti, nejsou ale jediní, kteří mají slovo. Zakládají si na tom, že jako skupina fungují demokraticky a každý může říct svůj názor, o kterém se bude diskutovat. Podle slov členů mají silnější hlas ti, kteří působí ve spolku déle. Mají potom větší autoritu, obzvláště u služebně mladších členů.

Informanti se převážně považují za středně až vysoce aktivní členy – věnují spoustu času přípravě doma, účastní se na schůzích i dalších akcích, souvisejících se spolkem. Výpovědi se různily a členové uváděli, že se věnovali spolku doma (mimo schůze) minimálně dvě hodiny týdně a někteří až každý den.

Kategorie pasivních členů se nevyskytovala vzhledem k tomu, že aktivita byla podmínkou zahrnutí studenta do výzkumu. Nicméně jedna z osmi informantů uvedla, že i když se aktivně podílí na tvorbě kulturních akcí, považuje se spíše za člena pasivního. Jako důvod uvádí to, že nechce mít až tolik zodpovědnosti za spolek, a proto se drží zpátky.

Člen 8: *„Já jsem spíš takový pasivní člen. Nejsem taková, že bych přicházela s nějakými převratnými nápady, nebo že bych se snažila něco strašně moc změnit.“*

Všichni ostatní uvedli, že se účastní aktivně na tvorbě kulturních akcí a věnují spolku spoustu času i v případě, že mají mnoho jiných povinností. Pro potřeby práce je vytvořeno vlastní dělení na mírně, středně a vysoce aktivní angažovanost členů s ohledem na čas strávený prací ve spolku a vlastní pocit účastníků. Výše zmíněná respondentka je zařazena do mírně aktivní skupiny.

Za středně aktivní jsou považováni dva členové, kteří se vysoce angažují, ale členství neovlivňuje jejich každodenní život do tak velké míry jako u vysoce aktivních členů. Účastní se akcí, chodí na schůze, ale nevěnují se tomu na každodenní bázi.

Člen 8: „*My se scházíme přes semestr každé pondělí večer, takže to vždycky tak dvě hodinky zabere a jinak v průměru hodinu týdně psaní nějakého článku. Maximálně do tří hodin týdně.*“

Člen 1: „*Dvě hodiny týdně, mám i jiné povinnosti.*“

Vysoce aktivní jsou ti, kteří mají spolek jako prioritu a členství v něm ovlivňuje jejich ostatní aktivity, jako je samotné studium, nebo práce ve formě nárazových brigád. Těchto pět členů uvedlo, že je pro ně spolek prioritou a že této činnosti věnují „až moc“ času.

Člen 7: „*Věnovat jsem se tomu musela každý den. Někdy i šest dní v týdnu. Byla to pro mě práce na poloviční úvazek. Jelikož jsem do školy nosila počítač, byla jsem pořád online a ostatní to taky věděli, něco potřebovali a já tu byla.*“

V některých případech není možné jednoznačně uvést, kolik času touto činností stráví, protože příprava je často nárazového charakteru a členové pak věnují např. v rámci jednoho týdne přípravě každou volnou chvíli. Poté jejich angažovanost klesá do té doby, než je zase potřeba aktivně tvořit. Níže uvedení jsou stále řazeni do vysoce aktivních členů. V kontrastu s tímto výkonem si ve svém volném čase umí odpočinout a spolku se nevěnují.

Člen 4: „*To jsou takové nárazové věci, snažím se tomu dávat úplně maximum, takže když je potřeba, tak jsem schopná se kousnout, zatnout zuby a obětovat tomu první poslední. Ale když mám třeba dva dny volna, tak ten email třeba dva dny neotevřu, protože fakt jako (smích) taky potřebuju někdy vydechnout.*“

Ačkoliv jsou zmínění členové většinou aktivní, mluvili také o svých kolezích, které považují za pasivní.

Člen 7: „*V každé skupině je vždy aktivní jedinec a lenoch.*“

Člen 1: „*Tak určitě tam jsou lidi, kteří jsou dominantní, kteří jsou víc vidět. A potom jsou tam lidi, kteří ani nevím, jak se jmenují.*“

To může být i důvodem, proč se aktivní členové angažují ještě více, protože v případě, že jim na spolku záleží, musí dělat práci i nad rámec svých úkolů.

Člen 6: „*U nás je hrozně málo aktivních lidí, spíš teď už je nás obecně málo, ale těch aktivních bylo vždycky málo. Tak já jsem se snažil být vždycky ten aktivnější.*“

S touto mírou angažovanosti je potřeba umět si organizovat čas, což dovedlo mnohé členy k sebezdokonalování této schopnosti. Aby bylo možné efektivně pracovat na povinnostech školních, pracovních i spolkových, je potřeba si čas uspořádat. Studenti uváděli potřebu pořídit si diář, organizovat si svůj čas, rozdělovat povinnosti apod. Uváděli také, že před vstupem do spolku tuto potřebu neměli a v jejich životech měla větší prostor prokrastinace.

Člen 6: „*Já jsem si musel začít psát rozvrh každý den, protože se mi začalo kupit moc práce se spolkem a s výukou, tak abych věděl, co mám ten den. Což jsem vůbec dřív nedělal, dřív jsem nemusel vůbec řešit nějaký časový rozvrh. Prostě všechno bylo free (free = volné, vlastní překlad).*“

6.4 Tři časové kategorie

Vypůjčíme si sociologické rozdělení na volný, pracovní a vázaný čas abychom ukázali, co pro ně čas věnovaný spolku znamená a jak ho berou. Velice zjednodušeně řečeno se dá čas rozdělit na dva druhy – pracovní a mimopracovní. Pracovní je ten, ve kterém jedinci věnují svou energii k výdělečné činnosti, díky které získají finanční prostředky potřebné k uspokojení existenciálních a dalších potřeb. Existují i profese, které nemají jasně danou pracovní dobu nebo lze pracovat z domu. V tomto případě je pracovní čas vymezen jen obsahem a ne časem. Pracovní doba je značně kratší než v minulosti z toho důvodu, že lidé už dokáží díky novým technologiím jednodušeji vydělat na vlastní existenciální zajištění. Je ale těžké určit přesně, kolik času z lidského života se dá zařadit do kolonky „pracovní“. Záleží na tom, zda se počítá např. cesta do zaměstnání apod.

Opakem je čas mimopracovní, který se dělí na čas volný a vázaný. Čas vázaný vynaložíme na činnosti, které je zkrátka potřeba udělat např. spánek, jídlo, zajištění chodu domácnosti apod. Tyto činnosti většinou nemají určenou dobu, kdy k nim dochází, s výjimkou spánku, který je většinou provozován v noci. Vázaný čas je tedy dobou, kterou

strávíme péčí o své základní potřeby. I tyto potřeby je díky technologickému pokroku možné vykonávat za stále kratší dobu.

Volný čas je ten, který nám zbývá po vykonání všech povinností a není vymezen časem ani obsahem a je tedy individuální, kdo má kolik volného času. Měla by to být doba, kdy neděláme žádné povinnosti, nejsme zatíženi prací a nejsme pod tlakem. Volný čas je důležitou součástí každodennosti jedinců a souvisí s jejich životním stylem. V této sféře má člověk největší svobodu rozhodovat se a naplňovat své potřeby podle vlastního uvážení. Je to aspekt života, který nemá dlouhou historii. O volném čase můžeme mluvit plnohodnotně až v období průmyslové revoluce, kdy ve společnosti nastal pokrok.

Ve volném čase dělá jednotlivec to, co dělat chce. Může čas věnovat svým koníčkům a trávit ho ve společnosti činnostmi, které jej naplňují. Druhý pohled na volný čas jako na dobu, kdy jedinec není v práci, ukazuje, že tento čas slouží k regeneraci po práci a k možnosti sebevzdělávání a zdokonalování se. Třemi základními funkcemi jsou tedy relaxace, vzdělávání se a zábava. (Duffková, Urban, Dubský 2008: 142-144)

Podle teorie Jacyno (2012) je v současnosti volnému času přikládán větší význam, ale jen pokud je ve „správné“ formě. V minulosti byl volný čas primárně dobou určenou k regeneraci sil po práci. Dnes jsou na volný čas kladeny větší nároky a odpočívat se musí „správně“ – např. proležet celý den v posteli je „špatným“ způsobem. Vhodné trávení volného času je podle Jacyno založeno na činnostech, které člověka obohacují a naplňují. Poukazuje také na to, že v dnešní době je na „správnou“ relaxaci kladen větší důraz, o čemž svědčí i velký nárůst zájmu o publikace zabývající se tímto tématem.

Není možné vždy jednoznačně určit, do kterého typu času jednotlivé činnosti patří, protože mohou spadat do více kategorií zároveň. Někteří lidé mají rádi např. ruční práce a tato činnost se dá potom zařadit, jak do času vázaného, tak volného. Vznikla tedy nová kategorie polovolného času, kam se dají zařadit tyto hraniční činnosti. Do této kategorie patří také ti, kteří mají svou práci jako svůj koníček a pracují i ve volném čase. (Duffková, Urban, Dubský 2008: 145)

6.5 Pracovní a mimopracovní čas

Zaměříme se na dělení pracovního a mimopracovního – volného času. Vázaný čas ve výzkumu není zmíněn, protože důraz je kladen na to, zda berou spolkovou činnost jako

práci nebo jako zábavu. Podle Jacyno (2012: 68) v případě, kdy se prolíná práce a volný čas, mohou nastat různé extrémy jako např. workoholismus, kdy práce zabírá i volný čas nebo tzv. „misijní práce“ (např. dobrovolní lékaři). Ani jeden extrém nebyl během výzkumu zaznamenán, ale dva členové poznamenali, že kdyby pracovali ještě trochu víc intenzivně, myslí, že by se z nich stali workoholici.

Pro začátek je potřeba si ujasnit, jakým způsobem členové berou studium samotné. Protože ještě nejsou v pracovním procesu, stává se pro některé členy čas strávený studiem tím pracovním.

6.5.1 Studium

Studium bere jeden z dotázaných členů jako svůj volný čas, dva jako pracovní a zbylých pět ho bere jako obojí v závislosti na tom, zda je probírané téma baví a na tom, zda se blíží zkoušky, či nikoliv. Školu považují za důležitou i proto, že je to prostředí, které spolkům umožňuje vůbec vznikat.

Člen 4: *„Přednášky mě baví. Když jsem měla čas nebo chuť tak jsem chodila, ale pak když je to zkouškové, to je prostě práce, musíš se zavřít, vypnout si emaily, Facebooky, telefony, takže škola je pro mě taky práce.“*

6.5.2 Spolek

K samotnému členství ve spolku přistupuje také každý odlišně, ale většina se shodla, že čas pracovní a volný ve spolku splývá. Tři informanti podotkli, že by byli rádi, kdyby měli tento systém sami vnitřně nastavený jasněji a oddělovali práci a zábavu, ale protože nejsou mezi těmito dvěma jasné hranice, není to často možné. Jako činnost, kterou by vykonávali striktně ve svém pracovním čase své působení ve spolku nevnímá ani jeden dotázaný. Je to způsobeno i tím, že ještě nejsou v pracovním procesu a často nemají tyto kategorie rozlišené. Tři z dotázaných členů vnímají spolkovou činnost jako zábavu, kterou dělají ve svém volném čase.

Člen 3: *„Každopádně členství ve spolku dělám ve svém volném čase.“*

Člen 7: *„Nebrala jsem to jako práci, i když časově to práce byla, byla to pro mě zábava.“*

Pět členů má pocit, že spolek je pro ně jak prací, tak zábavou a věnují mu tedy svůj volný i svůj pracovní čas.

Člen 5: „*Něco je spíš zábava, něco práce. Záleží na akci. Některá mě opravdu baví, naplňuje mě a nedělám to sama, na některých pracuju sama, a to už beru spíš jako povinnost.*“

Některé činnosti spolku opravdu vypadají jako trávení volného času, např. kreativní činnost jako je tvoření dekorací na kulturní akce i samotné účastnění se těchto akcí. Je to tedy jistým spojením zábavy s prací.

6.6 Prolínání povinností

Tito aktivní studenti se nevěnují pouze jedné aktivitě, většinou ani ne pouze jednomu spolku. Všichni informanti jsou studenty, což by mělo znamenat, že pravidelně navštěvují přednášky a skládají zkoušky na konci každého semestru. Dále jsou členy spolků a aktivně se podílejí na jejich chodu. Čtyři z dotázaných mají také brigádu, aby si přivydělali na své studium. Dalším často zmiňovaným tématem byly ostatní mimoškolní aktivity jako přednášky mimo školu, workshopy, sebevzdělávací aktivity, stáže apod. Jsou tedy časově velice vytíženi a musí zkoordinovat všechny své aktivity. Jejich flexibilita je tudíž velice potřebná.

V této situaci můžeme mluvit o konfliktu motivů, kdy členové spolku chtějí zároveň studovat, pracovat a také věnovat svůj čas a energii spolku. Všichni zmínění podotkli, že je tahle vytíženost stresuje, ale na druhou stranu je baví být stále v pohybu.

6.6.1 Spolek a studium

V případech, kdy spolková činnost a studium (v některých případech i brigáda) spolu souvisejí, je zvládání a koordinování těchto činností jednodušší. Informanti podotýkají, že v případě, že jsou svou spolkovou činností prospěšní také studovanému oboru, vycházejí jim vyučující vstříc a váží si jejich činností. Uvedli, že je to způsobeno i tím, že někteří vyučující sami chodí na jimi pořádané kulturní akce.

Dotázaní studenti uvedli, že povinnosti pro spolek vykonávali často během výuky na svých laptotech. Zvládali tedy více věcí najednou. Na jednu stranu je pozitivní, jak dokážou

využít jakoukoli volnou chvíli k tomu být aktivní, ale na druhou stranu je možné, že tím může trpět studium. Sami uznávají, že to není ideální řešení, ale i přesto, že se později musí o to více studiu věnovat doma, tenhle způsob práce dál provozují. Tři studenti uvedli, že mají strach, že to bude mít negativní dopad na jejich studium, ale věří, že díky efektivnímu využití času studium zvládnou. Žádný z nich nevedl, že by se studiu nevěnoval vůbec. Vybírají si, na čem je potřeba pracovat na základě aktuálního uvážení.

Člen 7: *„Musím přiznat, že jsem na spolku pracovala i během přednášek a tak. Možná to bylo špatně, protože jsem pak musela studovat o to intenzivněji.“*

V jednom případě informantka uvedla, že to, kolik věnovala času spolku, přispělo k tomu, že byla ze studia vyloučena. Nedokázala správně odhadnout své časové možnosti, což přerostlo až v problémy se studiem, které už nebylo možné řešit. Podotýká, že ji tato zkušenost naučila zvládat svůj čas lépe.

Člen 2: *„Byla jsem nucena nedobrovolně ukončit studium a neříkám, že za to přímo spolek mohl, ale nějaký díl na tom měl v tom čase, protože jsem dělala nad rámec svých úkolů, takže mi to bralo i co se týče nějaké psychické pohody a do toho zkoušky, takže to mě docela dost ovlivnilo, a proto právě už se do toho tak nepokládám, aby mě to nepoložilo.“*

Vzhledem k tomu, že studium a studentské spolky spolu úzce souvisí, je vyloučení ze studia častou příčinou ukončení členství.

6.6.2 Spolek a práce

Je obvyklé, že si studenti najdou ke studiu i brigádu, aby si přivydělali. V případě, že už jsou i členy nějakého spolku, je náročné zkoordinovat všechny povinnosti. Dva ze čtyř informantů proto brigádu ukončili, když zjistili, jak časově náročné všechny jejich aktivity jsou.

Z rozhovorů vyplynulo, že pokud si mají vybrat, co odsunou stranou, bývá to většinou právě brigáda. Studium je fází života, kdy se chtějí učit novým věcem a nechtějí „ztrácet čas“ prací. Informanti shodně uvedli, že členství a práce na spolku je pro ně důležitější než jednorázové brigády, které dělají jen za účelem dosažení zisku.

Člen 4: *„Měla jsem brigádu, tak na to jsem se musela vykašlat, to bych nedávala.“*

Stejně, jak tomu bylo v případě prolínání studentských a spolkových povinností, někteří ve svém pracovním (brigádním) čase pracují na svých studijních nebo spolkových povinnostech. Ideální případ je potom ten, kdy práce a spolková činnost spolu souvisejí a je tedy přímo vhodné pracovat pro spolek na své brigádě.

Člen 5: *„S prací mi to funguje geniálně, protože moje práce souvisí s mým studiem i s tím členstvím ve spolku, takže v tomto případě není žádný problém.“*

6.6.3 Spolek a osobní život

Členství ve spolku může ovlivňovat i osobní životy členů. Je to zcela běžným jevem, protože členové utvářejí silné kolektivy a jejich přátelství nefunguje pouze v rámci spolků, ale i mimo ně. Jeden z informantů uvedl, že se stejnými lidmi studuje, pracuje, působí ve spolku i bydlí. Soukromý a pracovní život se tedy také propojuje. Může pak nastat situace, kdy člen nevěnuje přátelům, kteří ve spolku nejsou pozornosti tolik, kolik dostává spolek samotný.

Člen 6: *„Právě v osobním životě, moji přítelkyni to hodně deptá, že bych jednou mohl prostě zanedbat tu schůzi, ale já nemůžu.“*

Jedna informantka uvedla, že kvůli členství ve spolku zanedbávala svůj osobní život a aby nějaký vůbec měla, snažila se ho naplňovat převážně v prostředí spolku a dále jen o víkendech.

Člen 7: *„Do pozadí šel můj volný čas a osobní vztahy, snažila jsem se je spojit s trávením času ve spolku, ale někdy to bylo komplikované. Studium a osobní vztahy pak vyplnily víkend.“*

Podle čeho se rozhodují, která aktivita je zrovna prioritou? Když právě něco „hoří“, zaměří se na to a jinak se snaží vyvažovat energii vynaloženou na všechny aktivity.

Člen 2: *„Dokážu to zkoordinovat podle mého vnitřního usouzení, že každý spolek dostává tolik energie, kolik si zaslouží ode mě. Nějaký vnitřní radar prostě.“*

Popsali jsme si, jak členství ovlivňuje každodenní život studentů na bázi času a způsob, jakým nahlíží na své členství. Výsledky výzkumu ukázaly, že je pro členy spolek prioritou a berou ho jako součást svého životního stylu nebo způsobu, jak tráví svůj volný

čas. Na každodenní bázi se věnuje spolku většina dotázaných a přizpůsobují ostatní činnosti právě spolkovým aktivitám. V následující kapitole se zaměříme na členství ve spolku jako na součást identity jednotlivců.

7 Já jako člen

Tato kapitola je rozdělena na dvě větší části. První z nich se týká individuální identity členů. Náležitost k těmto skupinám je součástí jejich identity, což dotázaní členové potvrzují a popisují sami sebe v rámci spolku. Druhá část vychází z teorie o individualismu a poukazuje na to, jak velký důraz dávají členové spolků na seberealizaci a práci na sobě. Tato část se zabývá také oblastí konzumu, který se ale netýká zboží, ale spíše návodů na život. Vykresluje možnost jednotlivců vybírat si, což je viditelné na jejich představách o budoucím pracovním životě.

Většina z informantů zažila svou první zkušenost se studentským spolkem až na vysoké škole, až na dva případy, kdy měli zkušenost už na škole střední, i když to přímo nebylo nazýváno spolkem. Jednalo se o školní časopis a filmový klub. Ti, co na střední škole nedělali žádné mimoškolní aktivity, si to vysvětlují tím, že ještě neměli takový přehled o kulturním dění a nebyli osamostatněni od rodičů, proto tyto aktivity nevyhledávali.

7.1 Individuální identita

Hall rozlišuje tři pojetí identity – jako osvícenský, sociologický nebo postmoderní subjekt. První koncept vnímal subjekt jako něco jednotného. „Vnitřní jádro“ člověka se objeví v momentu narození a zůstává v podstatě stejné až do smrti. Sociologické pojetí spočívá v tom, že subjekt má sice nějaké „vnitřní jádro“, které ale není neměnné a stále se modifikuje. Identita se formuje na základě interakce lidského já a společnosti a překlenuje propast mezi těmito světy. Poslední koncept – postmoderní se oprošťuje od pojetí identity jako něčeho stálého. Subjekt nemá jednotnou identitu, ale několik protichůdných, s kterými se může alespoň dočasně ztotožnit podle libosti. (1992)

Podle kulturních studií je identita sociálním konstruktem, a to proto, že ji jedinec formuje na základě kultury. Identita vyjadřuje postoje k okolí a obsahuje v sobě informace o sobě samém – jak si jedinec vykládá své vlastní jednání a jak si rozumí, čím se chce stát, jaké má postavení ve společnosti apod. Je to vědomí vlastní totožnosti. Identitu můžeme podle Barkera (2006: 74) brát jako „...diskurzivní praktiku, která to, co pojmenovává, současně i produkuje, a to s pomocí odkazů na normy či konvence a jejich opakování.“

Identitu můžeme rozdělit na složku individuální a kolektivní. Individuální identitou rozumíme to, jak si odpovíme na otázku: *Kdo jsem?* Kolektivní identita souvisí s otázkou

Kam patřím? Sociální psychologie tohle rozdělení na osobní a sociální aspekt identity dále rozepisuje a bere osobní identitu jako vědomí člověka o vlastní jedinečnosti, které vzniká na základě vlastní sebereflexe. Sociální aspekt identity je poté pocit začlenění do skupiny. Tato kapitola je zaměřena na identitu individuální, kolektivní identita bude rozebrána v kapitole 8.2.

Identitu tvoříme v procesu enkulturace, který je pro formování identity stěžejní. Aby jedinec mohl fungovat ve společnosti, musí se naučit její jazyk a hodnoty. To nastává právě během enkulturace, což znamená získávání znalostí a dovedností ohledně toho, jak fungovat v dané kultuře. Tento proces probíhá od narození až do smrti. V dětství mají v tomto proces nezanedbatelný vliv zejména příslušníci rodiny (primární skupina) a později vrstevníci (sekundární skupina) v rámci sociálních skupin. V této fázi si jedinec tvoří svou osobnost. (Barker 2006: 45)

V prostředí spolku jedinci pokračují v procesu enkulturace a učí se od svých vrstevníků pravidlům a návodům na život. Učí se na sobě pracovat, navazovat a poté upevňovat vrstevnické vztahy. Vyhnutí se izolaci a pokračování ve svém vývoji tedy může být jednou z pohnutek, které motivují ke vstupu do spolku.

7.1.1 Identita pro sebe a identita pro druhé

Identita se skládá ze dvou složek. První je identita „pro sebe“, která obsahuje prvky, kterými tvoříme naši osobnost. Druhou složkou je „identita pro druhé“, která v sobě obsahuje to, jací jsme z pohledu jiných. Tyto dvě části jsou vzájemně propojené a ukazují, že identita není něčím uzavřeným, ale může se stále transformovat. (Boudon 2004: 69) Tento rozpor je předmětem zájmu mnoha autorů, kteří tuto problematiku pojmenovávají jiným způsobem, základní myšlenkou je ale to, že můžeme narazit na konflikt mezi naší individuální identitou a tou sociálně přidělenou.

Tomuto tématu se věnuje také Ervin Goffman (1999: 57), který řeší problém mezi individuální a sociální částí osobnosti, tedy lidským já a zespolečenštěným já, s pomocí metafory divadla. Herci hrají na pódiu určitou postavu a i když herec jako člověk prožívá emoce, na pódiu se chová podle své role. Člověk se má podle společnosti chovat jako herec a má své sociální role hrát. Během procesu vytváření identity se pak představy o rolích, které hrajeme, stanou součástí naší povahy.

Dále mluví o tom, že se člověk může s těmito dvěma složkami ztotožnit různým způsobem. Jedním je extrémní ztotožnění, kdy je jedinec přesvědčen, že jeho role je reálná a druhým je žádné ztotožnění, kdy člověk doopravdy jen hraje to, co je od něj očekáváno, aby hrál. (Goffman 1999: 25)

Členové spolků zaznamenávají, že je na ně kladen jistý společenský tlak, se kterým neví, jak si poradit. Své členství ve spolku a své aktivní zaměření celkově někteří připisují tomuto tlaku, kterým na ně působí okolí. Cítí, že je od nich očekáváno, že by se měli za své studium stihnout naučit co nejvíce a být co nejaktivnější, aby si pak našli dobrou práci, která je bude zároveň bavit a bude i adekvátně finančně ohodnocena. Dá se tedy přemýšlet o tom, že některé členy tento tlak motivuje ke vstupu do spolku, kde pak hrají svou sociální roli s cílem dosáhnout společenských očekávání. Jejich reakcí na tlak tedy není obrana proti němu, ale zvýšení angažovanosti.

Člen 2: „*Cítím ten společenský tlak, abys zapadal do kolektivu, aby ses s nikým nehádal, abys byl oblíbený, a tak a od toho se odvíjí taky hodně věcí. Jako tlak i peněz, když studenti vidí, že můžou vydělávat tolik a tolik peněz.*“

Jejich hodnoty se netýkají jen úspěchu a získávání co nejvíce zkušeností. I když se nemusí vylučovat s dříve zmíněnými, informanti uvedli, že jejich hodnoty jsou „klasické.“ Usilují o to mít rodinu a kamarády a vidina peněz pro ně není aktuálně až tak podstatná, což se ale může změnit v okamžiku ukončení studia.

O tlaku a nárocích na specializaci pojednává i Michel Maffesoli (2002: 38), který tvrdí, že jsme přesyceni pokrokem a reagujeme prostřednictvím toulání. Lidé mají potřebu objevovat nové věci a zkoumat nejenom nová místa, ale i nové situace. I proto je běžné zkoušet stále nové aktivity, nebo v souvislosti se zkoumaným tématem, měnit různé spolky a zkoušet co nejvíce možností, aby bylo možné zjistit, jak se dokáže osobnost proměňovat za různých okolností.

7.1.2 Popis sebe sama

V této části kapitoly přejdeme k tomu, jak se členové popisují v rámci skupiny. Z výzkumu vyšly určité podobnosti. Vnímají sami sebe jako komunikativní osoby, které mají rozhled a zájem o fungování spolku. I v případě, že spolek nesouvisí s jejich studiem, zajímají se o dané téma a berou členství zodpovědně.

Tři informanti uvedli, že jsou ve spolku tím typem člena, který si stěžuje na věci, které se mu nelíbí a poskytuje konstruktivní kritiku. Označují se jako „remcal“, „kontrolor“ nebo „diktátor“. Dělají to z toho důvodu, že jim záleží na správném fungování skupiny a mají pocit, že tím spolku prospívají a posouvají ho dál.

Člen 2: *„Jsem urýpaný člen, lidi buzeruju, ale zastanu velký kus práce.“*

Mohou tak ze své pozice měnit své okolí a vyjádřit se. Kritika je úkolem jedince a pokud je něco špatně, je potřeba s tím něco dělat (více v kap. 7.2.1.). Všichni dotázaní uvedli, že v určité míře získali větší jistotu ve vyjadřování svých názorů a schopnost přijímat kritiku, ale také kritizovat.

Členové popisují sami sebe v souvislosti se členstvím ve spolku jako aktivní. Tento rys uvedli všichni dotázaní. Co to znamená být aktivním? Podle informantů je aktivní člověk ten, který má potřebu stále něco dělat a naplňovat svůj čas něčím smysluplným nebo zábavným. Je to i ten člověk, kterému nestačí vzdělání ve formě studia, ale chce se rozvíjet nad rámec univerzitní výuky. Slovy jednoho z dotázaných je aktivní ten, který chce, aby se „pořád něco dělo“. To, že jsou studenti aktivní, neznamená, že si neumí odpočinout a relaxovat, ale snaží se neztrácet čas pro ně zbytečnými činnostmi. Jde o priority, které členové mají. Nestačí jim to, co je lehce k dostání, ale hledají něco navíc. Nechtějí zůstat na jednom místě a jen konzumovat to, co je jim nabízeno, ale chtějí i něco vytvářet. Jedna informantka popisuje údiv vrstevníků, kteří ve spolku nejsou z toho, kolik aktivit zvládá a jak to bere:

Člen 1: *„Je hrozně zvláštní, jak lidi slyší, kolik toho dělám a nechápou, jak to můžu stíhat, ale já mám přitom spoustu volného času. Já se jen nekoukám několik hodin denně na seriály a filmy, ale věnuju ten čas jiným aktivitám.“*

V univerzitním prostředí je spousta možností, jak naplnit potřebu být aktivní. Členství ve spolku je jednou z nich. Dalším stupněm je založení svého vlastního spolku, s čímž má jeden informant zkušenosti a uvádí, že v případě, že spolek, který studenti chtějí, neexistuje, je pro aktivního člověka možností ho založit. K založení nového spolku stačí sehnat další podobně zaměřené studenty a vyřídit všechny náležitosti a formality.

Dále o sobě členové mluvili jako o zodpovědných lidech. Už samotné členství vyžaduje jistou dávku zodpovědnosti, protože v případě, že někdo nesplní své úkoly, poškodí tím další členy, kteří na nich závisejí. Pro příklad jde např. o situaci, kdy jeden člen

nenapíše článek a nemůže se proto vytisknout magazín nebo když člověk, který to má na starosti, neudělá jeden z kroků pro přípravu kulturní akce, jako třeba rezervace prostoru, nelze pak akci uspořádat podle plánu. Zkoumaní členové se berou jako zodpovědní, ale setkávají se i se členy, u kterých tento přístup chybí. Vysvětlují si to tím, že ne každý dokáže být takto motivovaný a odvádět dobře práci, za kterou není placený. Tuto nevyváženost řeší tím, že vykonávají úkoly i za ně, protože jim na výsledku záleží. Závazek naplnění toho, co slíbili, sdílí všichni dotázaní.

Člen 2: *„Já jsem to brala docela zodpovědně a pak mě štvalo, že lidi nedělají svou práci. Dělal jsem tu práci třeba i za ně a tak. Jsem to brala až moc zodpovědně, protože já přistupuji k tomu, že i když to dělám bez platového ohodnocení tak to chci dělat zodpovědně, což někdo tam k tomu takhle nepřistupuje.“*

Jeden z dotázaných použil metaforu k popisu své pozice jako vedoucího. Na ní lze jasně poznat, že jeho smysl pro zodpovědnost ke spolku je velice silný.

Člen 6: *„Já jsem měl vždycky pocit toho kapitána na té lodi, že prostě jde s tou lodí, prostě poslední se potopí. Takže i na akce se většinou snažím přijít první nebo minimálně to připravovat jako od rána, od začátku. A odcházet prostě poslední.“*

S touto zodpovědností přichází i stres. Hlavně právě členové, kteří si vyzkoušeli vedoucí pozice, uvedli, že např. bezprostředně před kulturní akcí pořádanou spolkem nemyslí na nic jiného a dělají vše pro to, aby se vše úspěšně zdařilo. Tento pocit pramení právě z pocitu zodpovědnosti, jak ke spolku samému a jeho členům, tak také k veřejnosti, pro kterou akci pořádají.

Člen 6: *„Když se blíží něco nového, tak narůstá ten stres a pak předtím je to prostě úplné peklo. Ty chvíle předtím, kdy má člověk pocit, že ta akce se nevydaří, že to bude katastrofa, že tam nikdo nepřijde, tak to je nejhorší. Ale nakonec se to vždycky nějak povede.“*

7.1.3 Strach z izolace

Během popisování sebe sama narazili dotázaní členové také na důvody ke vstupu do spolku, které souvisejí s nimi samými. Tímto důvodem byl v mnoha případech strach z izolace a snaha o nalezení přátel. Tři členové uvedli, že před vstupem se špatně sdružovali a navazovat přátelství jim dělalo problémy. Z toho důvodu se angažovali, a tím se jejich sociální život zlepšil. Jedna z dotázaných popsala, že před vstupem byla „uťápnutá“ a díky

této zkušenosti už si tak nepřipadá. Do této skupiny se řadí také ti, kteří do Olomouce přijeli z jiného města a jejich kolektiv zůstal v místě bydliště. Příchod do nového prostředí bez předešlých sociálních vazeb může být náročný a tato varianta je jedním z řešení.

Člen 1: *„Byla jsem tu nová a neznala jsem nikoho, tak jsem zkusila tohle.“*

Člen 6: *„Do spolku jsem chtěl vstoupit z toho důvodu, že v prváku, když jsem sem přišel, tak jsem se hrozně těžko sdružoval, já se prostě nepoznám s lidmi jenom tak, protože nikoho jen tak neoslovím.“*

Člen 8: *„Třeba na střední škole jsem byla taková ta zakřiknutá a nenápadná a tohle mě změnilo hodně.“*

7.1.4 Únik

Studentský spolek posloužil také některým členům jako únik před problémy. V případě, kdy měli velké množství povinností, které na ně vyvíjely tlak, např. důležité zkoušky, které byly stěžejní v pokračování ve studiu nebo kdy se vypořádávali s osobními problémy, se někteří rozhodli raději věnovat čas spolkové činnosti. Dvě informantky, kterých se to týká, uznávají, že to není dobré řešení, ale že v té situaci to udělaly i přes nevýhody, které z toho vyplynuly. Ve spolku se cítily bezpečně a zaměstnaly se raději touto činností, která je nemohla zklamat a nezávisel na ní jejich studijní úspěch.

Člen 2: *„Já si myslím, že to byl nějaký únik od těch zkoušek a od toho studia, protože jsem měla před sebou nějaké těžké zkoušky a prostě radši budu věnovat energii spolku než zkouškám, které jsou o hodně víc stresující. Ale pak to bylo dost kontraproduktivní v konečném důsledku.“*

7.2 Individualismus

V této kapitole se blíže podíváme na teorii individualismu, s jejíž pomocí se často popisuje dnešní společnost zaměřená na jednotlivce. Hlavní myšlenkou je, že nejdůležitější je jedinec, jehož identita není něčím daným, ale je jeho úkolem ji vytvořit a spravovat. V případě, že se to nedaří, odpovědnost nese právě ten, který se dostatečně nesnažil nebo nebyl dostatečně aktivní. (Bauman 2002: 55)

Proces individualizace v naší společnosti stále probíhá a nemá začátku ani konce, protože neustále přicházejí jeho nové formy. Je tedy potřeba jej aktualizovat, a to i přesto, že se názory na individualismus a na výši jeho platnosti liší. Podle Heleny Kubátové (2010) existuje rozdíl minimálně mezi individualismem evropským a americkým. Zatímco americký je založen na výkonosti, evropský souvisí se seberealizací a hédonismem.

Gilles Lipovetsky ve své knize *Éra prázdnoty* (2001) spojuje s individualismem jeden negativní bod, a to lidskou lhostejnost vůči společenským hodnotám. Tvrdí, že ve společnosti, ve které je důraz kladen na osobní nezávislost, už nevládne pouze touha po pokroku, ale snaha najít vlastní identitu a odlišit se od masy. V této souvislosti mluví o narcismu a o tom, že proces učení a seberozvoj už nepatří jen do mladých let, ale probíhá neustále. V podání Lipovetskoho je tento narcis odpovědný za své volby, ale provází ho také jistá roztříštěnost.

Jacyno (2012: 7) vysvětluje, kde nastala změna a dělá pojící linku se ztrátou síly náboženství. „*Krátká pout', kterou je život se proměnila v podnik, který je zkrátka a dobře nutno správně řídit.*“ Zatímco při způsobu života, ve kterém je důraz kladen na to žít správně, je možné pociťovat uspokojení, ve světě, kde je důležitý obchodní úspěch, přijde pouze únava. V časech víry v predestinaci lidé věřili, že nemohou se svým osudem nic dělat a jejich činnost byla podmíněna tím, aby nejednali proti svému bohu. Dnešní doba se vyznačuje poutí za svým vlastním já. Člověk je vlastní projekt sebe samého. Musí na sobě pracovat – „...*jednou je subjektem, který si vybírá spořádaný a uvědomělý život, podruhé objektem vlastního jednání.*“ (Jacyno 2012: 10) Hodnotu má kvalitní život, který musí být utvářen a musí o něj být pečováno. Aby bylo možné pracovat na sobě, musí se člověk brát i jako předmět.

Jacyno popisuje člověka v době individualismu jako toho, který se snaží o sebenaplnění a není omezován nesvobodou. S tímto přichází na jedince tlak, že musí najít to, co ho bude naplňovat a mít chuť do života a pokud se tak nestane, je něco špatně a je potřeba to terapeuticky nebo medicínsky řešit. I když není omezován společností jako takovou, je pod vlivem diktátu módy a stylu a také reklamy. S tím přichází strach z toho, že život neprožije způsobem, kterým by chtěl nebo měl.

Všichni lidé mají mít stejná práva, jak na život, tak na seberealizaci. Tohle je také aspirací studentských spolků, které se snaží o rovnoprávnost a možnost využití členství pro všechny, jak je poznamenáno ve sborníku *Pojďme žít a fungovat!* (2005).

7.2.1 Svoboda výběru

V době individualismu jsou prioritou individuální zájmy, které převyšují ty kolektivní. Důležité je být sám sebou a nenechat se jakkoli omezovat útlakem okolí. Jacyno (2012) poukazuje na to, že v době, kdy mají všichni nezávisle na barvě pleti, pohlaví nebo vyznání možnost se sebeuplatnit, je velice ceněná schopnost umět si dobře vybírat. Lipovetsky (2001) vidí nebezpečí v tom, že s naplněním potřeb může nastat pocit prázdnoty a samoty. Ve svém pozdějším díle Paradoxní štěstí (Lipovetsky 2007) se na téma dívá jiným způsobem a tvrdí, že samo konzumování může vyvolat potřebné emoce a konzument se díky němu může těšit.

Bauman (2002) poukazuje na to, že ani kritika společnosti už není kolektivním úkolem, ale povinností jednotlivců. Už neplatí všemocnost autorit, které by udávaly pravidla. Každý je svou vlastní autoritou a má zodpovědnost za svá rozhodnutí, ať dobrá či špatná. Na scénu tím přichází sebekritika, protože s potřebou vybrat si „správně“, přichází velký tlak. S každým výběrem automaticky musíme odmítnout spoustu voleb, které jsme neuskutečnili. Z tohoto důvodu je potřeba být flexibilní a využít co nejvíc příležitostí. Proto v dnešní době spotřebitelé netrpí nedostatkem, ale tím, že si nemohou z tak velkého množství vybrat. Správné rozhodnutí totiž neexistuje, protože nevíme, jaké je to, co jsme si nevybrali a nemůžeme tedy porovnávat.

S existencí tolika možností výběru pracují i média a nabízejí všemožné produkty, které mají uspokojit veškeré lidské potřeby. Mají ale také tendence ukazovat na „správný“ způsob života, který ale nemusí být vhodný pro všechny. Jacyno (2012) upozorňuje, že ačkoliv se tedy lidé mohou seberealizovat způsobem, jakým chtějí, přemýšlí i nad tím, co si o nich myslí ostatní. Strach z toho, že neprožijeme vlastní život, přináší do života tlak na to dělat vše „správně“.

Možnost výběru má svá pozitiva, ale také stinné stránky. Jak již bylo zmíněno, tlak na člověka, který si má vybrat „správně“, může i s pomocí médií způsobit nemalé problémy. Mohou přicházet pocity, že život utíká mezi prsty, nebo nuda. Existuje totiž tolik možností, že většinu z nich musíme odmítnout a ochudit se tak o nevyužité šance. Proto je plýtvání časem něčím nevhodným, protože tím zahazujeme možnost být aktivní. Společnost působí narcisticky a není divu, protože cílem jednotlivců je hlavně dosáhnout vlastní spokojenosti.

Chtějí si ukousnout co největší sousto ze všech možností – být bohatí, mladí, úspěšní, hubení apod. (Jacyno 2012: 68)

7.2.2 Konzum všeho

Současná doba zaznamenává velký rozvoj trhu a lidé zaujímají konzumní postoje, které jsou navíc posilované reklamou. Podle Baumana (2002) znamená zaujetí konzumního postoje přesvědčení, že každý problém lze rozpoznat a vyřešit. Tyto návody nebo předměty k vyřešení problémů je možné koupit. Musíme tedy umět dobře nakupovat, abychom se mohli zdokonalovat a abychom dokázali řešit své problémy. Reklama ukazuje, jaké předměty jsou spojeny s jakým životním stylem a individua si podle toho mohou lehce vybírat. „*Životní styly se tedy téměř rovnají stylům spotřeby.*“ (Kubátová 2010: 134) Svět je plný předmětů na jedno použití. Závazky typu „dokud nás smrt nerozdělí“ se mění na „dokud uspokojení trvá“, protože se zrychlujícím se životním stylem je časově výhodnější si pořídit věc novou, než ji opravovat. Spotřeba je činností osamělou, protože konzumujeme my jako individuum, nikoli kolektivně.

V této kapitole nás ale nezajímá nákup, týkající se pouze zboží, ale konzum informací, protože „*Lačné, nikdy nekončící pátrání po nových a vylepšených životních příkladech i receptech na život je také druhem nákupu.*“ (Bauman 2002: 118) Nakupujeme návody na život, ale i vlastní image. Konzum i podle Lipovetskoho (2001: 14) zasáhl do osobní sféry a „*...konzumujeme svou vlastní existenci – prostřednictvím médií, zábav a seznamovacích technik.*“ Spotřeba je založená na svádění a lidé mají pocit, že potřebují stále více, jak věcí, tak informací, z kterých si mohou vybírat. (Lipovetsky 2001: 16)

7.2.3 Mít něco navíc

Studenti schopnost umět si vybrat uplatnili právě tím, že si vybrali být členy studentských spolků. Tím, že chtěli něco navíc než jen studium, se chtěli odlišit od masy a zdokonalovat se. Informanti uvedli, že prvotním motivem ke vstupu do spolku byla potřeba práce na sobě a učení se novým věcem. Škola nemůže nabídnout vždy všechno to, co členové potřebují, protože spousta oborů je pouze teoretických. V případě, že chtějí studenti nabýt praktických dovedností, jednou z variant je členství ve spolku. Tři z dotázaných uvedli, že

je škola dokonce někdy nudí a nemají dostatek příležitostí pro vlastní rozvoj, a proto hledají další možnosti.

Člen 1: „*To, že sedíte na přednášce a posloucháte, tak to je jako takový... že jste neaktivní no... na můj vkus (smích).*“

Také převládá názor, že student nemá jen studovat, ale učit se i sociálně – stýkat se s novými lidmi a učit se s nimi komunikovat. Jak jsme zmínili v předchozí kapitole (7.2.2), tito zkoumaní studenti chtějí konzumovat informace a návody na život, kterých mohou nabývat v prostředí spolků, které mají základnu, jak právě informační, tak technologickou (např. vybavení rádia, redakce apod.)

Člen 6: „*Já si myslím, že vysoká škola není jen o tom učení, protože to stejně člověk zapomene. A taky si myslím, že je důležitější tu vysokou školu prožít, naučit se spíš věci z praxe, a to člověku dá prostě jenom ten spolek.*“

Členové také uvedli, že se chtějí odlišit tím, že budou lepší než ostatní. Nechtějí být jen pasivními konzumenty, ale aktivně přetvářet své prostředí. Proti pasivním lidem, kteří nemají ambice a motivaci něco dokázat, se přímo vymezují. Jeden dotázaný to vykresluje na příkladu člověka, který ukončí své vzdělání a nastoupí do práce. Pokud za dobu svého studia nedělal nic nad rámec svých povinností, nastoupí do práce a nemá takové schopnosti, jaké nabyl členové spolku. Ukazuje to na příkladu práce s informačními technologiemi.

Člen 6: „*Já vidím, že i spousta lidí, co nejsou ve spolcích a nemají takovou aktivitu, tak jsou úplně bezradní. Ona je to jako blbost pracovat s počítačem, a mě to přijde jednoduché, ale jde vidět, že ti, kteří s tím nedělají pravidelně, to nezvládají a já si pak nedovedu představit zaměstnání, kdy by to nepotřebovali v dnešní době.*“

Považují se za odlišné právě díky zkušenosti se spolkem. Chtějí mít něco navíc oproti ostatním studentům, ať se to týká praxe, kterou mohou využít do budoucího zaměstnání, a mít tak větší možnosti uplatnění oproti nečlenům, nebo získaných schopností. Neberou titul jako něco, co jim instantně zajistí úspěšnou budoucnost, ale cení si svých praktických zkušeností.

Člen 6: „*Podle mě v dnešní době ten titul už má hodně lidí a pak třeba v práci nekoukají jen na to, jestli má někdo titul a už vůbec se nezajímají o nějaké známky co ten člověk měl. Ale spíš se koukají, jestli má člověk praxi. Jestli má nějaké schopnosti, dovednosti, které může přidat, a to si myslím, že je právě nejdůležitější, a to mi dává právě ten spolek, to členství.*“

Každý člen se do spolku svobodně rozhodl vstoupit proto, že si myslel, že to pro něj nebo pro společnost bude prospěšné a všichni potvrdili, že se tato očekávání naplnila. Důležitou věcí, kterou uvedli tři členové, je uvědomění, jaké mají limity a co dokážou, ale i nedokážou udělat. U těchto případů převažuje zjištění, že dokážou hodně a na základě toho posunuli své vlastní hranice. Se správným přístupem podle jejich slov mohou vykonat tolik práce, kolik sami od sebe nečekali.

Člen 4: „*Sama sobě tak nějak dokazují, že sky is the limit (sky is the limit = nebe je limit, vlastní překlad) a že nějak to prostě jde, když člověk prostě chce a že když kolem sebe má schopné lidi tak je to potom o to snadnější.*“

7.2.4 Sebezdokonalování

Jedinci se v dnešní společnosti zabývají svým vlastním seberozvojem a sami si vybírají způsob, jakým to dělají. Za tuto vlastní volbu pak nesou sami zodpovědnost. Proto je důležité umět si vybrat vhodný způsob, jak se sebezdokonalovat.

Tato kapitola popisuje, jak se členové zdokonalili a ukazuje, jakým způsobem na sobě vnímají změnu v době před vstupem do spolku a minimálně po roční zkušenosti aktivního angažování se v něm. Již bylo nastíněno, že vstup do spolku už je sám o sobě naplněním možnosti si vybrat způsob sdružování a v této kapitole je prostor věnován jejich rozhodnutí pracovat na sobě a rozvíjet se.

Všichni shodně uvedli, že je členství motivuje pracovat na sobě ještě víc. Dozvěděli se něco o sobě samotných a vyzkoušeli si konkrétní pracovní pozice, což je tím nejlepším způsobem, jak zjistit, zda jsou pro jedince vhodné, nebo ne. Tuto možnost teoretické studium samo o sobě většinou nenabízí, a proto je členství ve spolku tak lákavé. Jedna informantka uvedla, že díky členství pochopila, že obor, který studuje, ji v praxi nenaplnuje a změnila tedy své zaměření. Studenti se v této fázi hledají, snaží se zjistit, jak budou postupovat po ukončení studia a zkouší proto spoustu variant. Jeden člen uvedl výstižnou metaforu, která popisuje studenta, který vstoupí do spolku a jeho proces socializace.

Člen 3: „*Je to jako když bereš malý štěně mezi ostatní psy, aby se naučilo s nimi zacházet, aby z nich nebylo vyplašené a nějak si, třeba i neverbálně, porozuměli. Je to taková vyšší socializace.*“

7.2.4.1 Sebevědomí

Bez výjimky všichni dotázaní uvedli, že jim aktivní členství ve spolku zvýšilo sebevědomí. Hranice toho, co je možné a nemožné se v myslích posunuly díky tomu, že ve chvíli, kdy členové zkusili poprvé pracovat na určitých úkolech, zjistili, že je zvládnou splnit. Tato zkušenost jim dodala sebedůvěru, na které ve členství poté dále pracovali. Příkladem může být třeba organizace kulturní akce – v případě, že se akce povede, vidí členové tento úspěch a jejich sebevědomí vzroste. Nejde o přehnanou víru v sebe sama v negativním smyslu, ale uvědomění si vlastních schopností a dovedností.

Člen 5: „Zjistila jsem, že zvládnou věci, které jsem si myslela, že bych nedokázala a dodalo mi to sebevědomí a v mnoha věcech se teď cítím jistější.“

Jedna z dotázaných popsala své sebevědomí právě na příkladu vykonaných úkolů v rámci spolku. Poukázala na to, že před vstupem do spolku si sebou nebyla jistá, ale ve chvíli, kdy prezentovala své nápady ve spolku veřejně, zjistila, že mohou mít úspěch a získala důvěru v sebe sama. Také tímto pochopila, že není dobré nekonstruktivně kritizovat cizí nápady, protože je těžké nebát se sdělit je veřejně. Na druhou stranu se naučila přijímat konstruktivní kritiku od druhých, protože pochopila, že díky tomu se nápady zdokonalují.

Člen 7: „Začala jsem si víc věřit, a dokonce si troufám tvrdit, že věřím i tomu, že moje nápady jsou dobré. V tom jsem si dříve nebyla jistá, spíše jsem se schovávala. A snažila se splynout s davem.“

7.2.4.2 Nové schopnosti

V této kapitole nejde o konkrétní věci, které se členové naučili, jako je práce s různými programy nebo oficiální postupy konkrétních činností. Jde o to, jak jim členství dává vhodný prostor pro sebezdokonalování se a práci na sobě.

Největší přínos vidí v rozvoji schopnosti komunikace. Popisují, že v současném světě je to jedna z nejdůležitějších dovedností, protože je společnost zaměřena právě na komunikaci. Zmiňují také, že s rozvojem informačních technologií, a především sociálních sítí, je potřeba umět komunikovat, jak osobně, tak virtuálně. Ve všech případech byla tato dovednost po vstupu a aktivní práci ve spolku zvýšena. Schopnost komunikace souvisí se sebevědomím, zlepšují se současně.

Člen 7: *„Jsem komunikativnější. Nebojím se mluvit před více lidmi. Zvýšila jsem si sebevědomí a zlepšily se mé prezentační schopnosti. Dřív jsem se bála mluvit před velkou tlupou lidí, teď? Sice se klepu jako osika, ale mluvím. Překonala jsem strach.“*

Problémy s mluvením na veřejnosti před vstupem do spolku uvedli všichni dotázaní. Někteří zaznamenali po minimálně ročním členství velký posun v této schopnosti, někteří menší, ale všichni uvedli, že posun nastal. Zdokonalování komunikačních schopností bylo také jednou z jejich motivací ke vstupu do spolku.

Člen 3: *„Chtěl jsem se naučit dobře mluvit. Zbavit se koktání, nudného tónu hlasu, prostě pracovat s hlasem.“*

Krom toho, že uvádějí posun v komunikaci obecně, jako speciální kategorii popisují komunikaci s „velkými lidmi“, za které označují osoby z vedení univerzity, ale také celebrity všech druhů. S nimi se podle jejich slov učí nebýt nervózní, naučit se vyjednávat a vědět, kdy mluvit, ale také kdy nemluvit a umět tyto dvě varianty rozlišit.

Členové se naučili organizovat akce a zvládat akce pod stresem, který z toho vzniká. Všechny zmíněné spolky pravidelně organizují kulturní nebo společenské akce.

Člen 5: *„Určitě mi to dodává nějaké sebevědomí, protože jsem zjistila, že zvládnou zorganizovat akce pro sto lidí. Zjistila jsem, že to zvládnou sama, že zvládnou mluvit s lidmi, že mám organizační schopnosti a hlavně, že mě to baví. Seznámila jsem se se spoustou lidí. Členství ve spolku pro mě hodně znamená a hodně mi to pomohlo.“*

Stát si za svým slovem a ujmout se iniciativy, je další vylepšenou schopností. Tři informanti uvedli, že se dokážou lépe rozhodovat, prosadit sebe i své nápady a udělat vše, co je potřeba.

Člen 2: *„Víc si stojím za svým slovem i za svým názorem. A už dokážu určit, co je správné a co není správné v rámci mojí práce.“*

7.3 Odbočka k pojetí práce

Tyto nové schopnosti studenti nabírají proto, že chtějí mít lepší pracovní uplatnění. Pro každého z dotázaných je členství ve spolku také přípravou na budoucí zaměstnání. V současné společnosti nastala v oblasti práce změna související s možností si vybrat

a obecně s flexibilitou jedinců. Ačkoli popsání toho, jak je brána práce, není primárním cílem, poskytnu stručný pohled na její tekutost a tím uvedu kapitolu, týkající se flexibility členů studentských spolků a jejich představ o budoucím uplatnění po studiu, na které nahlížíjí více optimisticky díky získaným zkušenostem v rámci studentského spolku.

Bauman (2002) poukazuje na změnu pracovního života. Ve fordovské éře bylo běžné zůstat na jedné pozici celý život, zatímco dnešní lidé nejsou vázáni ke konkrétnímu místu, vystřídají spoustu zaměstnání a ztrácí tím jistoty. Práce už není něčím kolektivním, ale prostředkem k seberealizaci jedince. Hnací silou je individuální úspěch a potěšení. Proto je běžné zkoušet, co za práci člověku vyhovuje a vystřídat toho co nejvíce. Skvělou příležitostí pro vyzkoušení si pracovních pozic a přípravou na budoucí zaměstnání je právě členství ve spolku.

Bauman mluví o tekutosti nebo pevnosti ve vztahu s prostředím – konkrétně s místem bydliště. Pevnost se spojovala s minulou érou (industrialismem), ve které bylo zvykem usadit se a žít i pracovat na jednom místě. V dnešním tekutém světě je to právě naopak a flexibilita je žádoucí. Lidem nezáleží tolik na půdě, protože ji kdykoliv mohou opustit a odejít za lepšími příležitostmi. Moc se stala nezávislou na místě, což lze vyzkoušet i z chování úspěšných lidí v dnešní době, kterým více než na shromažďování hmotného majetku záleží na rychlosti cirkulace. Pokrok je totiž úkolem jednotlivců, kteří „hýbou světem“. (Bauman 2002: 29) Tato nezávislost na místě je pozorovatelná i na dnešní mládeži. S touto flexibilitou souvisí mimo jiné i to, že velké množství studentů navštěvuje univerzitu v jiném než ve svém rodném městě, což můžeme považovat za známku jisté přizpůsobivosti. Dalším příkladem je také nárůst zájmu o cestování. Jako studenti mají mladí lidé speciální možnost vycestovat i během studia a strávit tak část svého studia v zahraničí. Podle údajů Národní agentury pro vzdělávací programy se účast např. na programu Erasmus (pracovního a studijního) z let 1998/1999, kdy vyjelo 879 studentů zvýšila v letech 2013/2014 na 7510 studentů.¹³ Proto některé studentské spolky mají za hlavní cíl např. o těchto možnostech studenty informovat, udržovat kontakt s cizinci a v neposlední řadě tyto cesty také nabízet.

Kubátová (2010) se také vyjadřuje a potvrzuje, že je to nedávno, kdy lidé věřili, že budou v jedné firmě celý život a budou stoupat v platovém žebříčku podle odpracovaných let. Byla to také doba příslušnosti k odborům. S přelomem tisíciletí nastala změna – práce se

¹³ Statistika o výjezdech v rámci programu Erasmus dostupná z: http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=60&view_type_code=program&

stala často nárazovou a přestala poskytovat jistoty. Tak je místo spolehlivého příjmu nutno stále hledat a aktivně pracovat na vydělávání peněz, protože existuje konkurence. Lidé musí být často k zastižení přes sociální sítě nebo mobilní zařízení a oceňují se jen kvalitní zaměstnanci.

Jacyno (2012: 67-70) mluví o „nové střední třídě“, která spíše, než by se přizpůsobovala pracovním příležitostem, tvoří si nové, které se přizpůsobují jim. Lidé mohou pracovat nad rámec svých povinností, ale ne když je někdo nutí, ale tehdy pokud sami chtějí.

Lipovetsky (1999) vysvětluje vývoj společnosti od etiky povinnosti k etice práce a uvádí tři fáze vývoje. V první se práce vykonávala manuálně a člověk měl být přesný jako stroj. Motivace byla vnější – mzdová. Druhá fáze se vyznačovala jemnou kontrolou, často ve formě komunikace a motivačních proslovů a byla založena na důvěře ve společné cíle. Ve třetí fázi se stal nejdůležitějším volný čas a vlastní blaho. Tato fáze nastala s příchodem masového konzumu a přesvědčením, že naším cílem je primárně naše vlastní spokojenost. Současná společnost směřuje od tohoto nezodpovědného individualismu ke zodpovědnému, který podporuje participaci zaměstnanců a funguje na principu výzev, které jednotlivci splňují. Hledá se práce, která bude člověka naplňovat a bavit.

7.3.1 Pracovní budoucnost členů studentských spolků

Jak už je popsáno v kapitole 7.2.1, v této době se ve společnosti ukazuje potřeba lidí vyzkoušet co nejvíc příležitostí. Ať se jedná o zboží, zážitky nebo i o práci, tento konzum, co nejvíce možností, je vyznáním, které je ve společnosti silně zastoupeno. Výsledky výzkumů se s tímto shodují a stejně tak i s postmodernistickým pohledem na práci.

Jen jedna z osmi dotázaných uvedla, že ji ke vstupu do spolku částečně motivovala i možnost získání peněžní odměny ve formě grantu. Ostatní se o finanční stránce spolkové činnosti ani nezmiňovali. To ukazuje na to, že cílem není dosažení zisku, ale právě získání co nejvíce zkušeností a investování svého času do něčeho, co bude ziskové v budoucnosti.

Dotázaní členové si nepředstavují svůj budoucí pracovní život jako něco stálého. Nemají zájem zůstat na jednom místě celý život, ale chtějí vyzkoušet spoustu možností a jsou připraveni hledat nová zaměstnání, než najdou to, které jim bude plně vyhovovat. I v případě, že takovéto zaměstnání najdou, nemyslí si, že by tam chtěli zůstat trvale. Jeden

z informantů popsal tuto situaci a uvedl svůj názor, že každý člověk, co pracuje dlouho na jednom místě a dělá stejné, rutinní činnosti, časem vyhoří.

Všichni dotázaní uvedli, že svoji pracovní budoucnost vidí v tom, že budou měnit zaměstnání a sbírat co nejvíce zkušeností. S tímto vstoupili i do spolků, právě proto, aby si vyzkoušeli různé pozice a zjistili, zda jim vyhovují. Uvádějí různé důvody, proč mají o své budoucnosti tyto představy. Obecně si myslí, že společnost je takto nastavená a vyvíjí tlak na jedince, aby byl co nejvýkonnější a nejúspěšnější. Proto je důležité mít práci, která bude lidi bavit a ve které existuje možnost se zdokonalovat.

Tři z dotázaných uvedli, že mají tento rys v povaze a dále svou potřebu časté změny nerozváděli. Chtějí stále něco nového a nedokážou si představit zůstat delší dobu na jednom místě. Protože kdyby zůstali na jedné pozici a dělali stereotypní úkoly, neměli by motivaci se zlepšovat a odvádět tu nejlepší práci. Dva zmínili, že kdyby zůstali u jedné práce, měli by stále pocit, že jim něco utíká a že život naskýtá obrovské množství příležitostí, které chtějí využít v co největším měřítku.

Člen 4: *„Mám pocit, že kdybych byla zavřená pořád v nějaké kanceláři a pracovala bych furt na jednom místě, tak že bych se začala nudit a že bych se cítila tak, že mě to nikam neposouvá, nebo že mi to nerozšiřuje obzory. Což možná může být jenom můj pocit, nemusí to tak být, ale takhle to momentálně vnímám. Mám to tak nastavené.“*

V případě, že by „ideální“ zaměstnání bylo v jiném státě, uvedli čtyři z osmi dotázaných, že by neměli problém odcestovat do jiného města nebo i státu, což ukazuje na vysokou flexibilitu a nezávislost na místě.

Člen 5: *„Kdybych v zaměstnání nebyla spokojená, nebo bych si myslela, že mám na víc tak bych neměla problém změnit zaměstnání i třeba změnit město a přestěhovat se na druhý konec republiky.“*

Uvádějí, že chtějí, aby byl každý jejich pracovní úkol jiný, aby mohli získat co nejvíce zkušeností, poznat co nejvíce lidí a nezačali se nudit. Stálou práci si dokážou představit až v případě, že najdou takovou, která je bude bavit a budou v situaci, kdy se budou chtít usadit na jednom místě např. kvůli založení rodiny.

Člen 1: *„Jasně, až člověk třeba bude starší a bude fakt muset někde zakotvit a být tam, já nevím, s rodinou a tak, tak bude samozřejmě rád, že už bude mít práci na celý život, ale*

upřímně si myslím, že ten, kdo má dneska práci na celý život, tak to už je jako výjimka ten člověk.“

Jak uvedla Jacyno (2012), spíše než by se přizpůsobovali zaměstnanci pracovním příležitostem, mohou se přizpůsobovat tyto příležitosti potencionálním zaměstnancům. Ve výzkumu se ve dvou případech informanti vyjádřili, že si v budoucnu chtějí založit svůj vlastní podnik a nechtějí být zaměstnanci, ale vytvořit něco svého. Chtějí za sebou něco zanechat, ale hlavně se nechtějí ohlížet na postupy vedení a chtějí tvořit postupy své, které jim budou vyhovovat.

Všichni dotázaní berou členství ve spolku jako něco, co se jim bude hodit do budoucího zaměstnání, ale nečekají, že když si to zapíšou do životopisu, budou mít nějaké extra výhody. Spíše si myslí, že potencionální zaměstnavatel se bude více zajímat o to, zda jsou aktivní než o konkrétní spolek, ve kterém působili. Předpokládají tedy, že členství ve spolku už samo o sobě konotuje to, že je člověk aktivní.

8 Já jako skupina

V kapitole 3 jsme objasnili pojem subkultura a vývoj jejího zkoumání. V této kapitole se zaměříme na členy spolku jako na specifickou skupinu, která sdílí určité hodnoty a rysy. Začneme vymezením pojmů, souvisejících se sdružováním a pohledem na komunitu v současnosti. Druhá část kapitoly se zaměří na kolektivní identitu. Poslední část je věnována sociálnímu kapitálu a tomu, jak se rozrůstá členům spolků.

První, co je potřeba zmínit, je, že se členové spolků pravidelně scházejí, a to na schůzích, kde řeší organizační záležitosti, budoucí projekty a rozdělování úkolů. Každý spolek má schůze nastaveny jiným způsobem a s jinou pravidelností. Účast členů není povinná, ale vzhledem k tomu, že jsou uvnitř spolku, berou na sebe určitou zodpovědnost a měli by se snažit o svědomitý přístup.

Schůze bývají různého rozsahu. V jednom případě informantka uvedla, že mají jednou za semestr velkou schůzi, kde mají být přítomni všichni a během roku menší schůze, kam chodí ti, kterých se to konkrétně týká a na daném úkolu se podílejí. Další spolky mají podobný přístup a velké schůze se konají buď jednou, nebo dvakrát za měsíc. Konkrétní části týmu se pak scházejí jednou týdně a pokud je něco akutně nutno vyřešit i častěji, což už členové vnímají jako velice časově náročné.

Informanti shodně potvrdili, že se snaží schůze navštěvovat pravidelně, aby měli přehled o dění uvnitř spolku. Dva z nich uvedli, že se účastní víc, než je potřeba. Někteří chodí i na ty, které se jich bezprostředně netýkají, aby jim nic neuniklo.

Člen 4: *„Já tam třeba chodit nemusím, ale chci mít přehled o tom dění, takže chodím.“*

Dalším uvedeným důvodem pro pravidelnou účast na schůzích je snaha o motivaci mladších členů, kteří když vidí účast členů např. z vyšších sekcí, mohou podle informantky na schůze chodit častěji.

Člen 1: *„Snažím se chodit pravidelně protože si myslím, že to motivuje i ty nové členy, když jsou tam ti staří.“*

Pokud na schůzi nejdou, je to způsobeno přemírou jiných povinností, ale někdy také i leností. Tři informanti uvedli, že pokud „nemají náladu“ účastnit se, dovolí si čas od času nepřijít. Dalšími důvody je nemoc nebo osobní problémy.

Člen 5: „*Většinou chodím, pokud mi do toho nevlze něco mimořádného, nejsem nemocná, nebo se mi vyloženě nechce.*“

Ačkoliv členové chápou důležitost schůzí, někteří je berou jako povinnost, kterou označují jako „otravu“. Stejně ale považují tyto schůze za něco, k čemu se upsali a chtějí tyto sliby naplňovat. Je ale pochopitelné, že se málokdy podaří, aby byli přítomni všichni členové, protože takové množství lidí (např. cca 70 členů v UP Air) málokdy má čas ve stejnou dobu.

Pokud členové nejsou zrovna na schůzi, řeší se problémy přes sociální sítě, kde komunikují podle slov informantů téměř nepřetržitě. Osobní schůze ale berou za přínosnější, protože na nich nedochází k nedorozuměním, která komunikace přes sociální sítě často způsobuje.

Člen 2: „*Osobní kontakt je lepší, ale když nejde jinak, tak přes ty sociální sítě se dobře dá komunikovat. V dnešní době jsou různé platformy, takže se to dá.*“

Schůze se nekonají pouze na oficiálních místech jako jsou např. učebny nebo jimi pořádané akce. Scházejí se také na neoficiálních místech jako třeba v kavárnách nebo hospodách. Členové si tyto neoficiální schůze pochvalují, protože na nich není tak jasná hierarchie a atmosféra může být volnější. Kompromisem obou přístupů je začít schůzi na oficiálním místě a pokračovat v neoficiálním duchu. Tato setkání stmelují kolektiv a zúčastnění mají lepší možnost poznat své kolegy i z nepracovní stránky.

Člen 8: „*Já jsem ráda, že se můžeme sejít na tom pivu, nebo někde jinde, že se poznáme tak zase z jiné strany, že si můžeme povídat i o něčem jiném, než co zrovna budeme psát a co je potřeba napsat a kdo kam potřebuje jít a takhle. A je to takové uvolněnější.*“

V jednom případě je spolek složen převážně z žen a informantka uvádí, že se tímto od jiných spolků odlišují. Mluví o tom, že je nespojují ani tak společná témata, ale to, že vědí, kdo je v čem odborník. Myslí si, že toto rozdělení je nezbytné a pro fungování konkrétně jejich spolku stěžejní. Mají podobné zájmy, ale pracovní zaměření mají odlišné. Informantka uvádí, že si myslí, že kdyby bylo potřeba, aby jeden člen udělal práci za druhého, nebylo by to tak kvalitní, protože je každý odborníkem na něco jiného.

Člen 8: „*Náš spolek je převážně složen z žen a když je někde většina holek tak je to zas trochu jiný. Máme sice stejné zájmy, ale každý se soustředíme na jiné odvětví.*“

8.1 Sdružování

Komunita, subkultura, veřejnost, masa – všechny tyto termíny popisují různé druhy skupin. Mezi těmito pojmy jsou rozdílnosti, které se dají nejlépe vysvětlit porovnáním mezi sebou. Komunita se liší od subkultury tím, že je většinou vázána na nějaké konkrétní místo. Komunity bývají často vázány na rodinu nebo užší skupinu, zatímco subkultury se nacházejí mimo rodinu. Protikladem subkultury je veřejnost a masa. Veřejnost je skupina občanů v demokratické společnosti, zatímco subkultura není oficiální. Masa na rozdíl od veřejnosti „...bývá popisována jako iracionální, snadno politicky manipulovatelná, vnitřně nediferencovaná.“ (Smolík 2010: 36)

8.1.1 Komunita

Komunita je útvar lidí, kteří sdílejí stejné potřeby či zájmy a vzájemně spolu interagují. Mluvit můžeme o komunitě národní, globální nebo také virtuální, ale v tomto případě mluvíme o komunitě studentské. (Jandourek 2012: 129)

Dnešní doba je často popisována jako individualistická a jako místo, kde už je komunita něčím nepotřebným a nefungujícím. Kolem sebe ale můžeme pozorovat mnoho důkazů, že komunitou jsme, jen její viditelnější formy jsou patrné jiným způsobem. Pro příklad mohu uvést velké procento mladých lidí komunikujících přes sociální sítě, které se staly virtuálním prostorem, ve kterém se lidé scházejí.

Maffesoli (2002: 193) je odpůrcem myšlenek individualismu a vidí svět stále jako komunitu. Argumentuje tím, že i když lidé zejména pečují o sebe, není tato péče čistě sobecká a zaměřena na naši osobnost. Lze to zaznamenat na viditelných projevech solidarity nebo třeba na rozmachu charitativních akcí, které se snaží pomáhat potřebným. Tohle vše je pak v rozporu s individualismem, protože lidé podle Maffesoliho nejsou „utilitární měšťáci“, ale členové komunity plné šlechetných osob. Je tedy na opačné straně než Bauman nebo Jacyno.

O komunitě mluví i v souvislosti s nomády, kteří žijí v přítomnosti a zažívají pluralitu světa ve velké míře. Cesta se totiž musí prožívat v přítomném okamžiku a s tím souvisí i pomíjivost z ní získané slasti, což vede člověka stále dál. Bloudění už není jen věcí mladých, kteří revoltují proti společnosti, nebo jen proti nudě. Dnes je to záležitost celé společnosti a všichni v tomto plurálním světě mohou v každodenním životě zažívat díky

novým technologiím cesty, když ne fyzicky, tak alespoň po internetu nebo v televizi. Nejde jen o cestování. Bloudění souvisí se všemi aspekty života. Stále hledáme něco nového, ale neutíkáme do individualismu, ale směrem k druhým. Proto mohou dávat smysl nové druhy sdružování se „...jako masová shromáždění, pospolitost obchodních středisek či letních prázdnin, „nesoucí se ve znamení viskozity“.“ (Maffesoli 2002: 218) Bloudění je možné dát i do vztahu se členy studentských spolků, kteří často mění spolky nebo jsou členy několika zároveň.

Mnoho autorů, kteří popisují dnešní svět jako individualistický, přitom nepopírají myšlenku komunity. Lipovetsky pojímá narcismus jako kolektivní, protože i když je cílem pracovat na sobě, je přitom nevyhnutelné být v kontaktu s lidmi, kteří usilují o to stejné. Soukromé problémy je výhodné řešit právě kontaktem s jinými a svěřováním se v rámci skupiny. Bere „...spolkový život jako nástroj psychoanalýzy.“ (Lipovetsky 2001: 19)

Výsledky výzkumu ukázaly, že členové spolku se cítí jako součást skupiny a někteří označují studentský spolek za komunitu. Sdílení zájmů, myšlenek a společná práce je jejím základem.

Člen 7: „Zkrátka jsme komunita, spolek fajn lidí, kteří dělají, co je baví.“

Jedna informantka uvedla, že není důležité, jak se berou, ale to, že mají prostor něco spolu sdílet. V tom spočívá důležitost jejich skupiny.

Člen 5: „U nás asi není primárním cílem být členem nějakého spolku, ale spíš být součástí nějaké komunity. Sdílet s těmi lidmi něco.“

8.2 Kolektivní identita

Jak již bylo popsáno v kapitole 7.1, na identitu se můžeme dívat ze dvou pohledů, jako na individuální a na kolektivní. Kolektivní identitou rozumíme „schopnost kolektivity chápat se jako skupina; uznání principu soudržnosti takto interiorizovaného; zdroj, který z toho vyplývá pro život ve společnosti a kolektivní činnosti.“ (Boudon 2004:69)

Je to tedy pocit náležitosti k určité skupině a ztotožnění se s lidmi, kteří v ní jsou. To, že se člověk ve skupině nachází, neznamená vždy, že cítí skupinovou identitu, ale je to jejím předpokladem. Kolektivní identita znamená sdílení společných názorů a hodnot ve skupině. (Duffková, Urban, Dubský 2008: 105)

Výsledky výzkumu ukázaly, že se členové vnímají jako součást skupiny, mluví o sobě v množném čísle a stojí si za společným cílem. Sdílejí stejné zájmy a mají úzké vztahy.

Člen 7: „*Spolek je pro mě možnost být tím, kým se cítím dobře, vyjádřit se, bavit se. Soubor bláznů, uskupení, banda.*“

Ve větších spolcích není možné znát všechny tak důkladně, aby se považovali za jednotnou skupinu celkově. V takových útvarech se tvoří menší skupiny, ke kterým mají členové silnější vztahy a jsou s nimi více v kontaktu. Podle informací dotázaných jsou v menších spolcích (8-30 členů) semknutí jako celek a ve větších spolcích (nad 30 členů) mají větší tendence tvořit užší skupiny s podobným zaměřením a zájmy.¹⁴

8.2.1 Soudržnost skupiny

Semknutost skupiny je výsledkem mimo jiné toho, že pracují jako tým a jsou na sobě v určitých fázích práce závislí. Proto je nutná jistá loajalita a vzájemná důvěra. Skupina je jeden celek a každý člen je důležitou součástí. Lze to ukázat na příkladu informantky, která byla dočasně imobilní, takže se nemohla účastnit organizace akce. Zbytek skupiny ji nevyloučil z podílení se na akci, ale místo toho, aby ona přišla za nimi, oni navštívili ji.

Člen 5: „*Bohužel jsem musela dva týdny před akcí na operaci a nemohla jsem chodit. Aby akce proběhla v pořádku, tak se celý spolek sešel u mě doma a dělali jsme věci, které bylo potřeba udělat a pak mě i zavezli na místo konání, abych se mohla zúčastnit a pak mě zavezli i domů, protože jsem byla částečně imobilní. Což si myslím, že je strašně pěkné gesto a myslím, že to nejlíp vyjadřuje to, jak fungujeme jako skupina. Ne jako jednotlivci.*“

Fungují jako jeden celek a mají pocit zodpovědnosti vůči skupině. V případě nutnosti se zastoupí navzájem nebo podpoří a pomůžou těm, kteří zrovna potřebují.

Kolektivní identitu členů, minimálně v jednom spolku, podporuje také možnost vymezení se proti jinému spolku. Tento případ vznikl na základě toho, že existují dva spolky, které mají totožné zaměření, ale jiný přístup. Tento konkurenční boj byl jedním informantem popsán jako „studená válka“. Popisuje, že spolu na některých projektech spolupracují a v těchto případech je komunikace v pořádku, ale existují také případy, kdy se rivalita

¹⁴ Dělení na menší a větší spolek je vytvořeno autorem na základě výpovědí členů spolků.

stupňuje. Sami členové vidí, že je tato vymezenost proti nim více sblízuje. Také uvádí, že tento způsob vymezení nezaregistroval u jiných spolků.

Člen 6: *„Určitě to víc utváří tu naši skupinu, že se tak definujeme proti nim. A mnohem víc to jde do hloubky, když jsem to viděl u ostatních spolků, tak tam nebylo žádné vymezení, většinou tam nebyly ani tak pravidla. Hlavně mi přišlo, že tam nebyla taková zodpovědnost.“*

Díky vymezení se proti jiné skupině si členové lépe uvědomují, jaká vlastně jejich skupina je. Porovnání skupiny Cechu studentů historie s ISHOU je toho důkazem. Členové Cechu se berou jako zodpovědní a aktivní, ale zároveň jako ti, kteří se „neberou tak vážně“. Jejich pohled na ISHU se shoduje. Jsou to individuální a ambiciózní jedinci, kteří se ženou za výsledkem a financemi. Podle slov členů Cechu mají jiné hodnoty a jinou mentalitu. Není důležité, zda tomu tak doopravdy je, ale to, že tohle vymezení utvrzuje kolektivní identitu spolku. Tato rivalita údajně vznikla ve chvíli, kdy ISHA „ukradla“ jeden nápad Cechu a podle slov člena se toho úkolu nezhostila dobře. Poté někteří členové Cechu vstoupili do ISHY jen proto, aby ten nápad mohli zrealizovat podle sebe. Je obvyklé, že jsou členové Cechu také členy ISHY i přes tuto rivalitu.

Člen 6: *„Oni mají mnohem víc ambicí, to je v tom, že jsou hodně na prachy, jsou na to, aby si to pak napsali do toho životopisu. Zatímco nám tady o to nikdy nešlo. Nám jde prostě o to, aby na té katedře něco bylo, o to, aby tam byla dobrá atmosféra a i o to, abychom se my bavili.“*

Pocit náležitosti ke skupině se liší od velice vysoké až k té, která je pocíťována jen jako předpoklad ke správnému fungování kolektivní práce. Velmi těsné vztahy, kdy jsou všichni členové semknuti nejen pracovně, ale i v osobním životě, byly uvedeny ve všech případech, ale jelikož někteří z dotázaných jsou členy více spolků, mohou ji vnímat u každého jinak. Všichni tedy silně náleží alespoň k jedné skupině.

Člen 3: *„Jen tím že ten člověk přijde do toho spolku, tak se stane jakoby z vůle své a z vůle všech dobrým přítelem, ke kterému je a priori jakoby pocíťována víra a přátelství.“*

Spolkům, s nimiž se členové necítí tak svázáni, věnují i méně času a energie. Může to být tím, že si někteří navzájem nerozumí nebo mají negativní názory na některé činnosti vedení, ale také již zmíněnou velikostí spolku, kdy není možné znát všechny členy a považovat se za soudržnou skupinu.

Člen 3: „*Těch lidí se tam pak nakupilo tolik, že už je člověk přestával znát a ta pospolitost byla o dost menší.*“

Touha patřit někam je motivací, která se vyskytla u všech dotázaných. Příslušnost ke skupině a možnost se ztotožnit s jejími cíli a hodnotami se ukázala jako důležitá, stejně jako pocit užitečnosti po vykonané práci, kterou spolek umožňuje. Jedna informantka uvedla, že díky tomu, že patří ke spolku, má pocit, že může vykonávat dobro, což ji naplňuje. Tímto dobrem je myšleno poskytování kulturních akcí a šíření informací pro veřejnost.

Člen 8: „*Člověk se tak nějak někam zařadí. Když do jakéhokoliv spolku člověk patří, tak jednak ho to nějak definuje, že se baví s určitou skupinou lidí, která má stejné názory, podobné zájmy a pak ho to formuje i dál, že člověk nabere určité zkušenosti, které se potom hodí.*“

Člen 7: „*Určitě jsem chtěla někam patřit, najít si kamarády, dělat něco aktivního, tvořivého a neseďet jen na koleji a popíjet teplé pivo (smích).*“

Sami členové podotýkají, že člověk je společenská bytost a potřebuje někam patřit. Zrovna tito studenti naplnili tuto potřebu členstvím ve spolku.

Člen 7: „*Můžu asi říct, že jako student jsem si vždy přála někam patřit. Ke komunitě, lidem, spolku, zkrátka někam zapadnout. A nikdy předtím se mi to úplně nepodařilo. Členství ve spolku mi poskytlo pocit takové globálnější rodiny.*“

8.2.2 Sdílení

Při popisu skupiny, ve které členové fungují, narazili na několik podobností. První z nich je sdílení stejných zájmů, hodnot a názorů. Stýkání se s lidmi s podobným cítěním přináší členům dobrý pocit, možnost se bavit a trávit svůj čas způsobem, jakým si přejí. Vyhledávají také osoby, které zajímá stejné téma, jako např. kultura, média, sport apod.

Člen 7: „*Chodili sem lidé, se kterými sdílím společné hodnoty a zájmy, mohli jsme si hodiny povídat, pořádali jsme společně teambuildingy u piva či vína (smích). Připravovali různé propagační akce a svět byl takový veselejší. Působit ve spolku mi vlastně dalo i pocit, že jsem v Olomouci nebyla za anonymního blázna.*“

Společný smysl pro humor je dalším faktorem, který členy sblíží. Příkladem, který mluví za vše, je vývoj názvu jednoho ze spolků, který sám o sobě ukazoval, že se tito studenti neberou vážně a že jejich cílem je také zábava.

Člen 6: „*My se nebereme tak vážně, což vycházelo i z toho, že když jsem tam vstoupil, tak název byl Cech invalidů středoevropské historiografie, což jako vycházelo z toho, že oni si mysleli, že i když jsou to studenti, tak jsou ještě nedostudovaní a nejsou dokonalí – takoví invalidi. Bylo to trochu zavádějící, a i proto jsme to změnili, ale ono už tady to definovalo ten spolek. Oni to i s tady tím úmyslem dávali, že k nám se přidá jenom takový blázen.*“

Podle informantů je předpokladem pro sdílení stejného smyslu pro humor vlastnost podobných povahových rysů. Je zajímavé, že všichni členové uvedli alespoň o jednom spolku, že jsou tam lidé, kteří jim jsou podobní. Na tohle téma by ale bylo potřeba uskutečnit samostatný výzkum, který by vycházel spíše z psychologických teorií. V této kapitole zůstaneme pouze u výpovědí o tom, co ve skupině sdílejí – v tomto případě smysl pro humor.

Člen 2: „*Já myslím, že i nějaké naše povahové rysy jsou podobné v určitém slova smyslu a máme podobný smysl pro humor.*“

Mezi těmito podobnými lidmi vznikají úzké vztahy, které vysoce převyšují pracovní pouta. Členové fungují na přátelské bázi, pomáhají si a i když se někdy stane, že spolu nesouhlasí, nakonec problémy vyřeší a pracují spolu dál. Pomáhají si také v osobním životě a řeší společně své problémy v rámci skupiny.

Existují také spolky (tento zmíněný spolek je čistě mužský), které mají společné zájmy a názory doslova jako podmínku a na základě které se vybírají noví členové. Lze v tom cítit jistý pocit důležitosti, když je člověk „vybrán“.

Člen 3: „*Není to jen o zájmech, ale noví členové musí splňovat určitá kritéria a podobné hodnoty a musí mít zájem o to, co jim představíme.*“

8.3 Sociální kapitál

Kapitál jako takový je ekonomický pojem, který označuje „...*výrobní prostředky, ze kterých je možné získat zisk.*“ (Jandourek 2012: 120) Bourdieu (1986) jej rozlišuje na kapitál ekonomický, kulturní a sociální. Ekonomický je okamžitý a týká se financí a nebudeme se jím dále zabývat. Kulturní kapitál zahrnuje schopnosti týkající se kultury a jazyka. Souvisí

s aspektem moci, která se rozděluje na základě přiřknutých statusů jedinců, což může být důvodem k vyloučení nebo dominanci jedinců s vysokým kulturním kapitálem. (Lamont, Lareau 1988)

Kapitál sociální¹⁵ je „...*souhrn sociálních kontaktů, které může jedinec využít ke svému prospěchu hmotnému nebo nehmotnému.*“ (Jandourek 2012: 120) Tento kapitál je tvořen kontakty, které jedinec má a pro jeho rozšíření hledá a tvoří kontakty nové. Jsou to sítě vztahů, které umožňují zlepšení stavu a dosažení určeného cíle. Lidé, kteří mezi sebou tento kapitál vyměňují, se sdružují do seskupení, ve kterých na těchto vazbách dále pracují. (Boudon 2004: 80) Společenské vazby, které jedinec získá, jsou brány jako skrytý zdroj moci a vlivu. Sociální kapitál se dělí na individuální a kolektivní s ohledem na to, komu přináší užitek.

Individuální sociální kapitál se rozšířil bez výjimky všem dotazovaným členům. Vytvořili si víc kamarádů a poznali nové lidi z oboru, což berou jako prospěšné pro své studium, protože studenti z vyšších ročníků mohou předat své zkušenosti mladším studentům. Díky těmto kontaktům se mohou dostat rychleji k informacím týkajícím se studia a berou tyto kontakty jako velmi výhodné.

Člen 8: „*V podstatě jsem si vytvořila víc těch kamarádů, stmelí to kolektiv a poznala jsem i lidi z vyšších ročníků, což se docela hodí při studiu.*“

V případě, že se spolek zabývá kulturním děním, mají členové spolku často možnost i poznat se s veřejně známými lidmi. Děje se tak v případě, že spolek např. organizuje akci s významným hostem, s kterým pak členové komunikují, nebo v případě, že je potřeba s hosty vytvořit reportáž či rozhovor. Tahle možnost je velmi vážená a studenti jsou vděční za možnost získání těchto kontaktů.

Nejčastější získané kontakty představují jejich vrstevníci, s kterými navazují přátelství. Získání nových přátel je v první řadě samotnou motivací ke vstupu a navíc to přispívá k rozšíření jejich sociálního kapitálu. Kontakty nejsou důležité jen pro práci, ale také v osobním životě. Rozšíření sítě přátel berou dotázaní členové jako velmi přínosné a v rámci spolku o dost jednodušší než v „běžném“ životě.

Člen 6: „*Kdybych nebyl ve spolku, tak bych musel shánět kamarády a takhle už je mám.*“

¹⁵ Bourdieu bere sociální kapitál jako něco, co náleží pouze vyšším třídám. (Šafr, Sedláčková 2006: 16) V této práci je sociální kapitál brán jako soubor společenských vazeb jednotlivce nezávisle na statusu.

Velké množství kontaktů může přinést pocit vlastní důležitosti. Členové, kteří se angažují a „jdou vidět“, jsou pak více váženi u svých vrstevníků.

Člen 7: „*Během roku mě začalo zdravit tolik lidí a mnohdy jsem si říkala hm, kdo to asi je.*“

Kolektivním sociálním kapitálem se zabýval Robert Putnam, který ho považuje za důležitý předpoklad ke správně fungující demokracii. Vlastnictví sociálního kapitálu odráží vlastnosti sociální organizace – důvěru, normy a sítě. Ty pak zlehčují koordinované jednání a díky nim je společnost výkonnější. Pokud ubývá sociálního kapitálu, klesá občanská participace. Participace je vhodným prostředkem pro pozitivní vývoj společnosti jako takové. (Šafr, Sedláčková 2006: 20) V tomto smyslu můžeme říct, že členové studentských spolků mají sociální kapitál ve formě důvěry, který pak přispívá k možnostem jejich občanské participace. Na téma participace ve formě aktivismu se více zaměříme v následující kapitole (č. 9).

Poslední zmíněný druh kapitálu, který navazuje na původní Bourdieho teorie je subkulturní kapitál. V souvislosti se členy spolku ale nejde plně využít, protože dotyční nesdílí jednotnou image ani styl oblékání. Během některých kulturních akcí mohou nosit stejný spolkový oděv, který ale není používán za účelem vyjádření se, ale pro přehlednost a jasné rozlišení toho, kdo akci organizuje a má informace o jejím konání. Tímto se dostáváme k tomu, co by jako tento společný kapitál bráno být mohlo, a to jsou vědomosti a schopnosti členů, které získali právě členstvím a měli by je mít všichni v rámci skupiny. Závisí na konkrétním spolku, jaké tyto schopnosti jsou a není možné je generalizovat, ale jsou vlastnictvím konkrétních skupin. V podstatě ale pojem subkulturní kapitál pro toto téma vhodný není, protože samotný termín subkultura je již překonán.

9 Aktivismus

Společnost neposkytuje vzorce ani pravidla chování, které by byly stejné pro všechny. I v případě, že by společné hodnoty v evropské společnosti existovaly¹⁶, neznamenalo by to, že je všichni budou vnímat stejně. V rámci různých skupin existují odlišné normy chování.

Jedinci si vykládají hodnoty jako je např. demokracie, svoboda nebo spravedlnost svým způsobem. Nejedná se zde o způsoby, které by byly přímo deviantní, ale o to, že každý poznává a posuzuje svět jiným způsobem. Dostáváme se tedy k pojmu aktivismus, který „...znamená, že jednotlivec se nepřizpůsobuje společenským podmínkám a kulturním hodnotám pasivně, nýbrž aktivně.“ (Kubátová 2010: 41) Není tedy pouhým konzumentem, ale aktivně participuje na změně.

Studentské spolky, které se snaží ovlivnit společnost, vykazují některé rysy sociálního hnutí. V případě, že se studenti angažují s cílem sociální změny a spolčují se např. s dalšími spolky, připodobňují se aktivistům sociálního hnutí, jako „...jednotlivci, kteří věnují podstatnou část svého času nebo jiných zdrojů politickým, avšak zároveň přímo s volbami nespojeným aktivitám v rámci nějaké skupiny, platformy nebo organizace.“ (Císař 2008: 29)

Pokud mluvíme o studentských spolcích v souvislosti s hnutím, vidíme, že mohou sdílet stejné rysy jako je názorová jednota a sledování nějakých cílů, které si předem určují. Mohou se také mobilizovat a vyjadřovat se k tématům společnosti. V konkrétním případě je možné uvést např. studentský spolek snažící se o zrovnoprávnění členů LGTB komunity nebo také historický spolek, který má snahu vyjadřovat se k tématům, týkajících se jejich oboru.

Mládež už v padesátých letech byla pojímána jako skupina, která je schopná kolektivní kritiky. V druhé polovině šedesátých let se tvořila studentská hnutí a kritizovala způsob života, který vedli dospělí s cílem nastolit změnu. (Boudon 2004: 113)

¹⁶ Parsons ve své strukturálně funkcionalistické teorii uvádí, že americká společnost má obecné kulturně hodnotové vzorce společnosti. V evropském kontextu je ale společnost více rozvrstvená a také tyto hodnoty jsou rozlišné v závislosti na konkrétní skupině.

9.1 Slacktivismus

Studenti mohou nalézt základnu ve studentském spolku a angažovat se společně. Jejich hlas má větší sílu, když se vyjádří za nějakou věc jako celá skupina. Časté je vyjadřování názorů na sociálních sítích, což ale mnohdy nemá žádný reálný dopad. Pro tento druh aktivismu spojeným s užíváním sociálních sítí nebo např. podepisování petic online existuje speciální název – slacktivismus. Označuje člověka, kterému činí radost např. „lajkování“ a věří tomu, že tím koná dobro bez většího úsilí. Je tedy možné se zapojovat, aniž by člověk musel vyjít ven z domu. Tento pojem získal negativní konotace z toho důvodu, že jedinec při tomto aktivismu na sociálních může mít pocit, že dostatečně přispěl ke změně a pak už se o další aktivitu nemusí snažit v reálném světě.¹⁷ Názory na virtuální aktivismus jsou rozdílné a zda tímto lidé doopravdy pomáhají, je velice sporné, nicméně je to jistý druh vyjádření podpory a snaha sdělení svého postoje.

V rámci výzkumu došlo i na téma aktivismu studentských spolků a informanti upozornili na to, že se snaží různými způsoby přispět ke změnám společnosti, ať malých či větších. Mají prostor pro kritiku buď světovou, nebo v rámci univerzitního prostředí, či pouze v osobních sférách a pokouší se o změnu jako skupina.

9.2 Popularizace tématu

Studentské spolky jsou prostorem, ve kterém se dá realizovat spousta nápadů a je možné uskutečnit mnoho projektů. Jedním z cílů, o něž studenti usilují, je rozšíření povědomí o tématu. Spolky jsou tematicky zaměřené (většinou v souvislosti s katedrou, pod kterou vznikly) a tato témata se snaží propagovat.

Člen 1: „*Chci, aby se lidé více zajímali o rádio.*“

Člen 2: „*Cíl spolku je popularizovat tu historii.*“

Z výzkumu vyšlo, že mají studenti pocit, že jejich oboru není věnováno dostatečně pozornosti a zaměřují se hlavně na to, aby ho dostali do povědomí a oslovili co nejvíce lidí.

¹⁷ Více informací dostupných z: <http://sms.sagepub.com/lookup/doi/10.1177/2056305116662398>

Člen 2: „*Naším cílem je celkově aktivizovat studenty i lidi z okolí, aby měli nějaký větší zájem o historii, protože je to podle mě potřeba.*“

9.3 Aktivizace studentů

Některé spolky mají problémy s nabíráním nových členů a udržováním se při chodu. Proto je nutné zkusit různé varianty náboru a pokusit se nové studenty přitáhnout. Problém se studentskými spolky je v tom, že jsou v něm členové většinou pouze po dobu svého studia. Když studium dokončí, odejdou do zaměstnání a ve spolku už nejsou. Jejich místa by měli zaujímat noví studenti, kteří na univerzitu nastoupí, ale často se tak nestane. Nynější členové tento problém vidí a chtějí s ním něco dělat. Vědí, že pokud to neudělají oni, nejspíš se nenajde nikdo jiný, kdo by to zařídil.

Člen 2: „*Chtěli bychom aktivizovat studenty nižších ročníků, aby se připojili k nám nebo aby něco dělali obecně, aby byli aktivní, protože náš spolek se rozpadne za chvíli, protože tam nejsou noví lidi.*“

Mimo to, že se snaží nabrat nové členy, studenti také ukazují, že jim jde i o ostatní a chtějí, aby byli aktivní obecně. Vidí hodnotu v tom být členem a chtějí dát ostatním lidem stejné možnosti, jaké sami mají.

Člen 7: „*Chtěla jsem svojí osobností přispět k rozvoji studentského života.*“

Člen 5: „*Chci, aby se lidi dokázali v něčem najít a v něčem být dobří, a právě nějak aktivizovat ty studenty, aby něco dělali i mimo školu, a to právě může být i nějaká vášeň, vždyť se říká, že studenti jsou budoucnost národa.*“

Během rozhovorů na toto téma jsme se dostali k porovnání této a minulé generace, co se týká aktivního postoje k životu. Několik informantů na tento rozdíl narazilo a shodli se na tom, že dnešní studenti už nedokážou rozhýbat politické dění. Jeden z uvedených důvodů byl ten, že mají studenti vše za málo námahy, a proto jsou líní něco dělat. Uváděli také, že si studenti často ani neváží akcí, které pro ně členové spolků dělají, protože ani netuší, jak takovéto akce vznikají a kolik práce za nimi stojí.

Člen 2: „Právě mě mrzí, že lidi nejsou vděční. Že uděláš třeba i tu akci a propaguješ a nikdo ti tam nepřijde a je to dobrá akce a myslíš si, že jsi do toho dal hodně sil a lidi jsou pohodlní, fakt pohodlní.“

Informanti uvedli, že jsou to jen jejich názory, které jsou čistě laické, ale shodli se na tom, že to chtějí změnit a ukázat ostatním studentům, že být aktivní je důležité. Už jenom z toho důvodu, že se člověk naučí spoustu věcí a po ukončení studia bude zkušenější. Jedna informantka poznamenala, že studium je přípravou na budoucí život a tato příprava by měla být přínosná.

9.4 Předání zkušeností

Dalším cílem členů je předat dál nabyté zkušenosti a umožnit ostatním studentům čerpat možnosti, které spolky nabízí. Mnohé z nich mají silnou jak technickou, tak informační základnu, kterou studenti jinde nenajdou. Během svého studia získávají studenti teoretické znalosti, ale v mnoha případech chybí možnost si je prakticky otestovat. Členové spolků chtějí poskytnout praxi méně zkušeným kolegům, ale i těm, kteří ve spolku nejsou.

Člen 7: „Snažila jsem se svým ovečkám předat něco ze svých zkušeností a uspořádala jsem pro ně třeba workshop tvoření vánoční ozdob nebo prezentačních dovedností či workshop, jak si správně udělat CV či motivační dopis.“

Člen 3: „Pilíř byl v tom, že jsme chtěli vytvořit prostor pro praxi studentů. Protože tady nebyla.“

Aspirací studentů je také prospěch univerzity jako celku. Studentům na své alma mater záleží a chtějí přispět k jejímu úspěchu.

9.5 Boj za práva

Cílem některých spolků je přispívat k povědomí o lidských právech a snažit se je podporovat. Jedním z příkladů je spolek, který v současné době usiluje o osvětu ohledně LGBT komunity, chce bořit stereotypy a podporovat rovné a otevřené chápání společnosti.

Člen 4: „*Snažíme se o šíření osvěty v rámci nějakých přednášek a zároveň pořádáme různé pártyšky nebo nějaká setkání, aby se lidé, kteří jsou ze skupiny LGBT měli kde potkávat, takže je to takové i jako aktivistické.*“

Studenti jsou si vědomi, že změnit něco na společnosti není jednoduché, ale to je nezastaví v jejich snaze.

Člen 4: „*Myslím si, že primárně my jako spolek jsme jenom kapka v moři. Ale snažíme se, zapojujeme se aktivně. On je to pořád nějaký aktivismus, takže uvidíme, jestli to bude mít nějaké ovoce, ale doufám že jako jo. Věřím tomu.*“

9.6 Možnost něco změnit

Některé spolky se veřejně vyjadřují ke společenským tématům. Funguje to tím způsobem, že se navrhne téma, ke kterému členové cítí potřebu promluvit, které se poté demokraticky odhlasuje a v případě schválení se navrhne vyjádření. Témata, o která se jedná, jsou většinou v souladu se zaměřením daného spolku. Studenti tak mají podporu své skupiny ve chvílích, kdy chtějí pomoci konkrétní věci nebo se podílet na řešení problémů společnosti. Jeden člen uvedl příklad, kdy se snažili zabránit uzavření konkrétní univerzity.

Člen 6: „*Když nedávno se zrovna zavírala nebo byl teda návrh v Maďarsku na zavření Středoevropské univerzity, tak tam právě jsme měli potřebu se vyjádřit, tak jsme i sdíleli nějaký věci kolem toho. Funguje to tak, že projevíme podporu nějaké myšlenky většinou klasicky – svobody, demokracie, což hodně často je teď ohrožený, takže se snažíme občas prostě to podpořit.*“

Nejjednodušší cesta je již zmíněné publikování názorů na sociálních sítích, což ale nemusí být vždy účinnou volbou.

Člen 2: „*Třeba u tady toho sdílení na Facebooku, si myslím, že je to hrozně pofiderní. Pak má člověk pocit, že něco vykonal, ale ve skutečnosti jako ne. Tam to všichni „olajkujou“, ale pak během pěti vteřin na to zapomenou.*“

Další možností je uspořádat akci, která se snaží řešit konkrétní problém a je prostorem pro veřejnou diskusi. Možností je i pozvání významných hostů, kteří zvyšují prestiž události. Tyto aktivity mohou podporovat povědomí o problémech a sdružovat lidi

se stejnými názory a přesvědčením. Uvedený příklad zmínil člen spolku, zaměřeného na historii.

Člen 6: *„Když jsme třeba pořádali akci 17. listopad, tak fakt šlo vidět, že tam přišlo dost lidí jenom s tím, že se přišli prostě bavit o tom a viděli tam Jařaba a byli tam jakoby i herci z Moravského divadla, bavili se o tom, jak probíhala Sametová revoluce, tak tam už jsem měl pocit, že to fakt k něčemu bylo. Tam se prostě sešla velká skupina lidí, kteří měli velice podobné názory na politiku a snažili se prostě takhle nějak ventilovat, projevit a zároveň si utřídit ty myšlenky v tom. Tak to jsem měl fakt, fakt dobrý pocit a myslím si, že tahle akce se nám hodně povedla.“*

Existují i organizace, které sdružují podobně smýšlející spolky a snaží se o podporu studentstva obecně. V rámci těchto větších celků je pak studentský hlas silnější. Vedoucí jednoho ze spolků dokonce uvedl, že jako spolek zaslali otevřený dopis na podporu studentstva a propagují také některé názory na politiku.

Jiné spolky jsou odlišného ražení a jejich cílem je velice široce řešeno konání dobra. Mají tedy potřebu vyjadřovat se mimo jiné k záležitostem týkajícím se města a jeho rozvoje.

Člen 3: *„Naším cílem je tak nějak konat dobro. V osvícenském slova smyslu prostě dělat něco prospěšného.“*

Všichni dotázaní uvedli, že pro ně aktivismus v rámci spolku má určitou hodnotu – pro některé spíše okrajovou, ale pro většinu stěžejní. Mnozí cítí tuhle potřebu pracovat v komunitě a podporovat její rozvoj i po skončení studia a chtějí se tomu věnovat pracovně.

10 Hédonismus

Hédonismus (znamená rozkošnictví a požitkářství) byl filozofickým směrem ve starém Řecku a stál na myšlence toho, že nejvyšším cílem je dosahování štěstí. Tělesné i duševní požitky neměly vést ke slávě ani bohatství, samy byly cílem a nikoliv prostředkem. V dnešní době se užívá spíše první část této teorie, která mluví o požitcích, ne už ale o nezájmu o slávu nebo bohatství. (Duffková, Urban, Dubský 2008: 152)

Na hédonismus v evropském kontextu se podíváme z pohledu postmodernismu, který jak jsme již přiblížili v kapitole 4, není jednotně definovatelný. S hédonismem úzce souvisí individualismus, který jsme už popsali v kapitole 7.2. Zde se zaměříme na jejich propojenost. V tomto kontextu je individualismus „...považován za povahový rys jedince.“ (Kubátová 2010: 75) Na rozdíl od amerického pojetí se v evropském prostředí energie nevykládá na maximalizaci výkonu, ale prioritou je pohodový život.

Podle Lipovetskeho (2001) přišel hédonismus v této formě ve chvíli, kdy na scénu přišla masová spotřeba. Hodnoty v takovéto společnosti jsou zaměřeny na užívání si života a naplňování svých rozmarů prostřednictvím utrácení. Vysvětluje to i tím, že není jen jeden způsob, jak dosáhnout toho, co potřebujeme. Na všechno není potřeba šetřit, protože existují půjčky, takže si můžeme svá přání uspokojit hned. Seberealizace se tedy stává z prostředku k dosažení cílů, cílem sama o sobě a nejvyšší hodnotou.

Odlišný pohled na hédonismus má Maffesoli (2002), který nepropaguje individualismus, ale mluví o spolubytí. Díky hédonismu bloudění se podle něj lidé mohou zachránit ze zajetí řádu. Individua jsou pohlcena v kolektivním organismu. Společnost je emocionální a v každodenním životě zažíváme zábavu a banálnost. Pro popis dnešní společnosti používá metaforu Dionýsa a ukazuje na nevázanost lidské zábavy na nových místech setkávání jako např. náměstí, nákupní centra apod. Práce je druhořadá a lidé se snaží uniknout a bloudit. Bloudění je věcí všech bytostí a všichni pořád hledáme nová dobrodružství.

10.1 Zábava

Spousta členů spolku bere tuto činnost jako zábavu a možnost trávení času s kamarády, tedy jako něco, co dělají pro své potěšení. Pravidelně se mohou scházet s lidmi v podobném věku a navazovat nová přátelství. Sdružují se na oficiálních schůzích, ale také

se setkávají nezávazně s cílem pouhé zábavy. Někteří vidí prioritu členství v sebezdokonalování apod., ale v této kapitole se zaměříme na ty, kteří se primárně chtějí bavit a naplňují tuto potřebu členstvím ve spolku. Tři dotázaní uvedli, že by se ve spolku neangažovali, kdyby jim členství neposkytovalo zábavu.

Člen 1: *„Baví mě to, je to tak že člověk zase potká ty lidi, který má rád a zeptá se jich, co dělají a mám takovou tu příležitost je vidět.“*

Značnou roli může hrát i alkohol a druh zábavy s ním spojený.

Člen 2: *„Vidím v tom zábavu, pití alkoholu a dělání si srandu z lidí. No a asi ty akce, ty večírky, to je fajn.“*

To, že do spolku vstoupili původně kvůli zábavě, neznamená, že později členství nedostalo jiný význam. Dva informanti uvedli, že i když jejich motivy ke vstupu byly takto orientovány, později začali brát spolek vážně.

Člen 6: *„V té době, když jsem nastoupil, tak jsem nad tím nepřemýšlel jako nad něčím přínosným. Dříve jsem fakt viděl grilování a když jsem se pak podíval na ty jejich aktivity, tak oni pořádali turnaj v kulečnicku a prostě takový ty věci, co mě bavily, tak to jsem si říkal, jo, to je pro mě. To bude určitě dobrá parta lidí.“*

Jedna informantka dokonce s nadsázkou zmínila, že spolek je jen zástěrka pro ty, kteří se chtějí bavit, ale vypadat u toho duchaplně. Následně doplnila, že je to jen vtip, protože práce ve spolku je náročná.

Člen 2: *„Můžu pít alkohol a můžu dělat, že za tím něco skrývá duchaplného (smích).“*

10.2 Kulturní akce

Členové spolků mohou organizovat kulturní akce pro ostatní studenty nebo i jen pro sebe. Tento druh zábavy se ukázal velice důležitým pro motivaci studentů ke vstupu. V této kapitole vynecháme organizační část, týkající se kulturních akcí pořádaných spolky, ale zaměříme se na to, jaký význam mají pro členy. Všichni shodně uvedli, že mají tyto akce rádi a že se na nich vždy pobaví.

Člen 7: *„Do Olomouce jsem se vždy těšila, pořádala různé akce.“*

Člen 3: „*Co jsme pořádali za akce, vždycky se povedly, byly velké a i my jsme se všichni bavili.*“

Je to prostor, kde se stýkají se svými kamarády, dalšími členy a tvoří něco, jak ze svých spolkových důvodů, tak také pro radost. Některé spolky dokonce pořádají nějaký druh takovéto akce až jednou týdně, a to je řeč pouze o oficiálních eventech.

Člen 6: „*Tenhle rok jsme měli prakticky jednu akci za týden.*“

Pro některé byla existence těchto akcí i první motivací ke vstupu do spolku.

Člen 6: „*Už na první přednášce nám řekli, že existuje nějaký spolek a že grilují na dvorku, tak to mě dostalo a prostě jsem se zapsal. Grilování, dobrý, k těm jdu.*“

Nejenom účast a zábava z toho plynoucí, ale i to, že členové vidí, že se baví ostatní lidé, jim přináší potěšení.

Člen 5: „*Baví mě to, protože jsem se v tom nějakým způsobem našla, baví mě chodit na ty akce, baví mě se dívat, jak to ty lidi baví.*“

Člen 2: „*Baví mě, když lidi přijdou a baví je to a řeknou ti pak, jo, to byla super akce, když je o tu akci zájem, když se můžu podílet na té organizaci akcí, baví mě i výzdoba. Baví mě zprostředkovávat něco dál než jen sobě. Protože vím, jak je to obtížné, právě jak moji kamarádi pořádali akce, tak vím, jak je to obtížné a chci to taky nějak dál předat lidem.*“

Dalším pozitivem ohledně členství v některých spolcích je dokonce možnost dostat se na kulturní události, které nejsou spojeny přímo se spolkem, a to zadarmo. Je zde řeč např. o spolcích, které jsou zaměřeny na produkování novinových zpráv apod. I tohle je tedy možnou motivací a poté zdrojem zábavy.

Člen 8: „*Skvělé je, že můžeš využívat volné vstupy na koncerty, do divadla, všude možně. To je asi největší benefit, který já z toho mám a už jenom proto tam chci zůstat.*“

Přípravy probíhají i u členů doma, kde se studenti baví. Nejen oficiální akce, ale i scházení se neoficiálně přináší členům potěšení a zábavu.

Členství ve spolku může být pro někoho příležitostí se vyjadřovat jako skupina a snažit se o změnu, jak jsme si popsali v předchozí kapitole (č. 9) nebo může být prostorem pro zábavu. Oba tyto významy členství byly silně zastoupeny a navzájem se nevylučují. Důležitost zábavy zmiňovali všichni dotázaní bez výjimky. Z výzkumu vyplynulo, že jak

aktivismus, tak hédonismus jsou důležitou součástí fenoménu členství ve studentských spolcích. Všichni dotázaní uvedli, že jsou pro ně velice důležité kulturní akce, které jako spolek pořádají a že je tato aktivita jejich prioritou. Ať z pohledu tvůrce těchto událostí, kdy mohou vidět spokojené návštěvníky, což jim činí potěšení, nebo z pozice toho, který si akci užívá a díky ní se baví.

Závěr

Ve společnosti zaměřené na jednotlivce a na jeho osobní úspěch se zkoumaní mladí lidé začali angažovat, aby naplnili potřebu pracovat na sobě. Nereagují na tlak o co největší seberealizaci odporem, ale právě ještě větší angažovaností. Vymezují se poté oproti těm, kteří takto aktivní nejsou a nepracují ani na sobě samém, ani na prospěchu společnosti obecně (např. poskytováním kulturních akcí nebo zázemí pro sdružování, aktivismem apod.).

Cíl, spočívající v přiblížení tématu, kterému není v českém vědeckém světě věnováno dostatek pozornosti, byl naplněn a bylo popsáno, jaký význam pro členy studentských spolků členství má. Na otázku, jakým způsobem ovlivňuje členství ve studentském spolku každodenní život jeho členů, bylo odpovězeno tím, že do jejich života zasahuje ve velké míře a ovlivňuje dotázané členy převážně v tom, kolik věnují této činnosti času. Na každodenní bázi zabírají činnosti se spolkem spojené až několik hodin denně. Pro to, aby bylo možné zvládat najednou studium, spolkovou činnost apod. dohromady, musí být tyto jednotlivci velice flexibilní a musí umět organizovat svůj čas. Rozdělení na práci a zábavu dotázaným členům splývá v jedno a všechny tyto činnosti se prolínají.

Členství ve spolcích je součástí identity člena jako takového a tvoří také jeho kolektivní identitu. Dotázaní se popisují jako aktivní a zodpovědní lidé, kteří jsou takoví právě díky práci ve spolku. Mnozí uvedli, že vstoupili proto, že se báli izolace a chtěli někam patřit nebo také od něčeho uniknout. Společnost vyvíjí tlak na to, aby byli studenti co nejuspěšnější a získali co nejvíce zkušeností, na což někteří reagují právě členstvím ve spolku.

Mohou si vybírat z velkého množství aktivit, které jsou dostupné pro veřejnost. Uplatnili toto privilegium vybrat si tím způsobem, že vstoupili do spolku a odlišili se tím od těch, kteří tento krok nepodnikli. Cítí se tedy, že mají něco navíc. Všem členům pomohl tento typ sdružování s prací na sobě a zdokonalili se díky němu. Individualismus členů je zde zřejmý – zaměřují se v první řadě na sebe samé.

Na straně druhé je pro ně velice důležitá náležitost ke skupině a jejich kolektivní identita. V rámci těchto seskupení navazují těsné vztahy a mluví o sobě v množném čísle. Výsledky výzkumu ukazují, že stejně tak, jak je zřejmé, že jsou teorie individualismu aktuální, je stále důležitá komunita a způsob sdružování, který poskytuje prostor pro sdílení.

Členové studentských spolků sdílí zájmy, hodnoty i smysl pro humor a v rámci spolku se cítí prospěšní. Je to také prostředek pro rozšíření jejich sociálního kapitálu a tímto investicí do budoucnosti.

Členství pro tyto aktivní studenty znamená také možnost něco změnit, o což se snaží různými způsoby. Nejsou pasivní – chtějí se podílet na proměně společnosti a vyjádřit své názory i když často pouze v prostředí sociálních sítí.

Význam členství je pro některé o dost vágnější a spočívá v pouhé touze po zábavě. Hédonismus lze vidět v jisté míře ve všech spolcích. Pro některé je větší a pro některé menší motivací k samotnému vstupu do něj. I když je studium převážně o sebezdokonalování i tato jeho část je dotázanými považována za důležitou.

To, co pro ně členství znamená, souvisí i s tím, proč do něj vůbec vstoupili. Byla zaznamenána motivace vnitřní i vnější. Na jedné straně to byla potřeba seberealizace a chuť učit se novým věcem. Od členství očekávali, že získají nové zkušenosti, budou na sobě pracovat a tím budou mít něco navíc oproti ostatním studentům. Tato motivace byla zaznamenána u všech dotázaných. Další motivací ke vstupu bylo to, že věřili, že díky členství ve spolku budou mít možnost něco změnit ve studentském prostředí a ve společnosti obecně. Když mluvíme o změně, není řeč o radikálních proměnách, ale hlavně o pokusech zlepšit prostředí, ve kterém žijí a studují a mít možnost se vyjádřit. Důvodem pro vstup byl také strach z izolace a potřeba někam patřit, která byla u všech dotázaných naplněna a členové získali nové přátele a kontakty. V neposlední řadě byl důvodem pro vstup také pocit, že je od nich očekáváno, že budou aktivní a v budoucnu úspěšní. Motivace ve finanční formě hrála u dotázaných mizivou roli. Když se vrátíme k rozdělení na vnitřní a vnější motivaci, je zřejmé, že více zmiňovaná byla ta vnitřní (např. potřeba seberealizace). Vnější motivace byla zaznamenána v případě, kdy se studenti snažili naplnit očekávání kladené jejich okolím.

V práci nebyl prostor pro zevrubné popsání konkrétních spolků nebo pro pokrytí tématu v kontextu celého města či univerzity. Výzkum by bylo možné zaměřit na více konkrétních aspektů jako třeba na komunikaci (speciálně přes sociální sítě) a na to, jak ovlivňuje členy studentských spolků. Právě komunikace patří mezi okrajové oblasti výzkumu, které nebyly zahrnuty v práci, protože v této kategorii nebylo získáno dostatečné množství informací, aby bylo možné vyvozovat závěry. Nicméně cíl této práce byl naplněn

a byly poodhaleny významy členství ve studentských spolcích pro zkoumané aktivní studenty.

Seznam literatury

- BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-099-2.
- BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. Přeložil S. M. BLUMFELD. Praha: Mladá fronta, 2002. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 80-204-0966-1.
- BOUDON, Raymond. *Sociologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0735-3.
- BOURDIEU, Pierre.: *The Forms of Capital*. In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Ed. John C. Richardson, p. 241–258. New York: Greenwood press, 1986.
- CÍSAŘ, Ondřej. *Politický aktivismus v České republice: sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2008. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-168-0.
- DOHNALOVÁ, Marie a Jaroslav MALINA. *Slovník antropologie občanské společnosti*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2006. ISBN 80-7204-349-8.
- DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-123-6.
- EDITED BY DAVID MUGGLETON AND RUPERT WEINZIERL. *The post-subcultures reader*. New York: Berg, 2003. ISBN 1859736688.
- GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. ISBN 8090248241.
- HALL, Stuart a Tony JEFFERSON. *Resistance through rituals: youth subcultures in post-war Britain*. 2nd ed., Rev. and expanded ed. New York: Routledge, 2006. ISBN 0-203-35705-1.
- HALL, Stuart. *Three concepts of identity*. In: HALL, Stuart, David HELD a Tony MCGREW, ed. *Modernity and its futures*. Cambridge: Polity Press, 1992. Understanding modern societies, Book 4. ISBN 0-7456-0966-X.

HEBDIGE, Dick. *Subculture: the meaning of style*. New York: Routledge, 1991. New accents (Routledge (Firm)). ISBN 0-415-03949-5.

HUBÍK, Stanislav. *Postmoderní kultura: úvod do problematiky*. Olomouc: Mladé umění k lidem, 1991. ISBN 80-900604-9-8.

CHARMAZ, Kathy. *Constructing grounded theory*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2006. ISBN 0-7619-7352-4.

INGLIS, David. *Culture and everyday life*. New York: Routledge, 2005. New sociology series. ISBN 0-415-31926-9.

JACYNO, Małgorzata. *Kultura individualismu*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. Post (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-104-6.

JAMESON, Fredric. *Postmodernismus, neboli, Kulturní logika pozdního kapitalismu*. Přeložil Olga SIXTOVÁ, přeložil Josef ŠEBEK. Praha: Rybka Publishers, 2016. SOK (Sdružení pro levicovou teorii). ISBN 978-80-87950-27-2.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-033-9.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOZEL, Roman. Proč podporovat studentské organizace. In: *Pojďme žít a fungovat! Aneb objevování studentských organizací v ČR*. Brno: Vysoké učení technické, 2005, s. 101-104. ISBN 80-214-3303-5.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2456-0.

LAMONT, Michèle a Annette LAREAU.: *Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments*. In: *Sociological Theory*, Vol. 6, No. 2. (Autumn, 1988), p. 153-168.

LIPOVETSKY, Gilles. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. V českém jazyce vyd. 2. Praha: Prostor, 2001. Střed (Prostor). ISBN 80-7260-044-3.

LIPOVETSKY, Gilles. *Paradoxní štěstí: esej o hyperkonzumní společnosti*. Praha: Prostor, 2007. Střed (Prostor). ISBN 978-80-7260-184-4.

LIPOVETSKY, Gilles. *Soumrak povinnosti: bezbolestná etika nových demokratických časů*. Praha: Prostor, 1999. Střed (Prostor). ISBN 80-7260-008-7.

MAFFESOLI, Michel. *O nomádství: iniciační toulky*. Přeložil Josef FULKA. Praha: Prostor, 2002. Střed (Prostor). ISBN 80-7260-069-9.

MIŠTEROVÁ, Ivona a Eva SKOPEČKOVÁ, ed. *A search for identity: identity in linguistic, literary, methodological and cultural perspectives*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2013. ISBN 978-80-261-0312-7.

NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., v Academii vyd. 1. (1. vyd. v nakl. Vodnář pod náz. Lexikon psychologie). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

PETRUSEK, Miloslav. Století extrémů a kýče K vývoji a proměnám sociologie kultury a umění ve 20. století. *Sociologický Časopis*. 2004(40), s. 11-35.

PYŠŇÁKOVÁ, Michaela a Barbora HOHNOVÁ. Od monolitické masy k neomezenému individualismu? Význam spotřeby v každodenním životě „mainstreamové mládeže“. *Sociologický časopis*. 2010, 46(2), s. 257–280.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: neužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

ŠAFR, Jiří a Markéta SEDLÁČKOVÁ. *Sociální kapitál: koncepty, teorie a metody měření*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. ISBN 80-7330-095-8.

THORNTON, Sarah. *Club cultures: music, media, and subcultural capital*. Hanover: University Press of New England, 1996. ISBN 978-081-9562-975.

TUČEK, Milan. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-22-9.

Seznam pramenů

ACSA. Akademické centrum studentských aktivit [online]. 2017 [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: <https://www.acsa.cz/studenti/>

Diplom nestačí: K úspěchu pomáhá propojení profese a osobní záliby. *EDUin: Informační centrum pro vzdělání* [online]. Praha: EDUin, 2015 [cit. 2017-05-27]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/diplom-nestaci/>

Erasmus – Statistiky. NAEP [online]. Praha: NAEP, 2014 [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=60&view_type_code=program&

JANDÁSKOVÁ, Zuzana. Studentská organizace při Katedře výtvarné výchovy PdF UP – struktura, činnost, komunikace. Olomouc, 2014. Dostupné z: <http://theses.cz/id/I0nzo6>. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

KOČÍ, Jakub. Unie studentů VŠE ze systémového pohledu. Praha, 2015. Dostupné z: <https://theses.cz/id/t6xim2>. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

MERCEA, D. a L. IANNELLI. Media, Participation, and Social Change: Introduction to the Special Section. *Social Media Society* [online]. 2016, 2(3), - [cit. 2017-06-07]. DOI: 10.1177/2056305116662398. ISSN 2056-3051. Dostupné z: <http://sms.sagepub.com/lookup/doi/10.1177/2056305116662398>

Práce ve studentské organizaci a osobnostní charakteristiky studentů. ACSA [online]. ACSA, 2007 [cit. 2017-05-26]. Dostupné z: <https://www.acsa.cz/studenti/o-acsa/realizovali-jsme/vyzkumy/osobni-charakteristiky-studentu/>

Studentské organizace. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. Olomouc, 2017 [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: <https://www.upol.cz/studenti/pruvodce/studentske-organizace/>